

ČETRDESETOGODIŠNJICA OKTOBARSKE REVOLUCIJE

VEK SOCIJALIZMA

VLADIMIR ILJIČ LENJIN

Vladimir MAJAKOVSKI

ONOJ STRANI

Mi
nisimo vapaj nazovi-genijalnosti —
„Sve je dozvoljeno!“ —
mi
nisimo radi noževima se bosti,
mi
jednostavno
ne čekamo žandarstvo
„voljno!“
pa da ispravimo
leda umetnosti.

Poigravaju kosturi svetskoga Rima
na ledima našim,
a svoje rake ne vole.
I nije čudo
što, uinat kosturima,
preplavimo svet
neprekidnim „dole“!

Razne su čudi.
Za ljubav Venere
vi bi da poštedite vekova kamarilu.
Vama svetski požar
iskida nerve,
te vičete:
„Vatrogasci!
Gori Muriljo!“

A mi
ne samo nekakvog Rasina s Kornejem,
već i oca —
ponudi li nam starež u zamenu —
i njega ćemo
politi petrolejem
i pustiti na ulicu
kao iluminaciju plamena.
Bake i deke.
Mame i tate.
Subordinacije zabokrečina kleta.
Udženice rusimo.
Dižemo palate.
A vi bi
da nas „zamka sličica“ sklepta?!

Mi ne poslužujemo:
„Izvol'te!
Ovamo!
kašikom kafenom zahvatite slatko pice!“
Krik futurista:
— Ima li ljudi samo,
i umetnosti biće.

U redovima futurista — praznina
Futurističko godišće
na redu je, hej!
Isečeni kao kupusčina,
mi smo ratova,
revolucija trofej.
Noćni

ne pozivamo stanare grobalja.
Gledajte —
zemlji,
krvavim pančem
opijenoj,
truh se nadimna i vajja.
Izlaze redovi mladića, eno.
Gazite!

Pod noge
bacćemo vama
sami sebe i svoja ostvarenja.
Mi smrt dozivamo
u ime rođenja,
u ime leta,
krstarenja,
leđenja.
A kada
pohrlimo preko brana,
kad se slavljem otkoča bolni boj,
onda
nek ukrasi sjaje
sa sviju strana —
i svak nek uzme svoj!
1918

(Preveo L. Z.)

Miroslav Krleža

KANONADA ZA DVADESETIPRVO STOLJEĆE

Lunte i karteče Lenjinske danas. Auroral
To je već interastralna kanonada, ona nije
samo internacionalna, to je kanonada za
dvadesetiprvo stoljeće. I to je jasno: što
znači logaritam pameti svesti na regional-
ne krugove seoskih tornjeva. Oko campa-
nila i campamilizama (u socijalističkom
smislu) čeprkaju samo kokoške. Lenjin nije
od one vrste sijajača, koji misle na pogaču
od ovog ljeta. Dok se budu pekli hљеbovi
od njegove sjetve, on je svijestan, da će
proći nekoliko sezona. Međutim, kada Ko-
lumbo sanja o zvijezdama, on bi bio upra-
vo takva mizerija kao i svi oni šajloci u
hermelinu, koji su ga poslali na otvoreno
more, kad bi bio uvjeren da se radi isklju-
čivo o zlatu i o cekinima. Za Kolumbe ne
zvone cekini nego meteori!
13. XII. 1917.

(Iz knjige „Davni dani“)

Dvadeseti vek ce u istoriju čove-
čanstva, u to nema više nikakve
sumnje, uči kao jedno od najbur-
nijih poglavlja koje su ikada ljudi
i narodi doživeli. Nalazimo se već
u njegovoj drugoj polovini bar
jednom nogom i možemo, sa pri-
ličnom dozom sigurnosti i bez
pretenzija da ličimo na bilo kakve
proroke, sanjare ili vizionare (ma-
da se mašta i java tako često pre-
pliću i u samoj realnosti danas),
već prosto na osnovu naučno utvr-
đenih činjenica i dokaza, potvrditi
njegov izuzetni značaj u svim prav-
cima.

**Tanasije
MLADENović**

Za prošli, devetnaesti vek kaže
se da predstavlja „zlatni vek“ no-
vije istorije samo zbog velikih
prevrata u društvu i nauci izvrše-
nih u njegovom toku. Ako je Ve-
lika francuska revolucija bila onaj
odlučujući događaj koji je imao
izuzetan značaj u daljem razvitku
ljudskog društva, pronalazak parne
mašine nesumnjivo je uslovio in-
dustrijsku revoluciju koja je iz-
osnova izmenila lice sveta.

Dvadeseti vek, u kojem živimo i
čiji smo savremenici, obeležen je,
već na samom svom početku, na
samoj prekretnici između prošlog
stoletja i našeg doba, trima socijal-
nim revolucijama, izvršenim u kri-
lu jedne jedine evropske zemlje,
carističke Rusije, u roku od sve-
ga nekih čvanaest godina, dakle sa
začudavajućom brzinom i ogrom-
nim i epohalnim posledicama ne
samo za Rusiju, u kojoj su se i
odigravale tako nagle i velike dru-
štveno-političke promene, već i
za budući razvitak — to nije ni
malo preterano reći — celokupnog
ljudskog društva.

Prva od tih triju ruskih revolu-
cija, ona koja je izbila u vreme
rusko-japanskog rata 1905 godine,
i koju je Lenjin nazvao „general-
nom probom“, završila se, kao što
je poznato, neuspehom i obračunom
carizma s revolucionarnim snagama.
Ali, uprkos porazu, ova „generalna
proba“ dala je i krupne političke re-

partija koje su uzele učešća u njoj,
kao i sve ono što je bilo pozitivno
ali i negativno u redovima revolu-
cionara. Ona je, najzad, što po va-
žnosti nikako nije na poslednjem
mestu, po prvi put posle Pariske
komune, dala ruskoj revoluciji, i ne
samo ruskoj revoluciji nego i čit-
tavom međunarodnom radničkom
pokretu, onaj dugo traženi i pri-
željkivani oblik radničko-seljačke
vlasti u licu Sovjeta.

Druga ili Februarska revolucija
izbila je u carskoj Rusiji u jeku
Frvog svetskog imperijalističkog su-
koba (na dan 27 februara 1917 g.)
i završila se obaranjem carizma i
carskog samodržavlja. Iako je pro-
letarijat, u savezu sa seljaštvom,
bio i njena udarna i rukovodeća
snaga, vlast je dopala u ruke bur-
žoasko-demokratskoj koaliciji koju
je oličavala Privremena vlada. Para-

lelno s buržoaskom Privremenom
vladom postojala je i vlast oruža-
nog naroda, na čijem se čelu nalazio
Sovjet radničkih i vojničkih depu-
tata, ali su, nažalost, u toku prvih
revolucionarnih meseci, u njima
pretežan uticaj imali menjševici i
eseri. Tako je nastao onaj istorijski
čuvevi period dvovlašća, koji je, po-
sle čitavog niza peripetija, likvidi-
ran definitivno tek Velikom okto-
barskom socijalističkom revolu-
cijom.

Kad iz današnje perspektive gle-
damo na to burno i revolucionarno
vreme od Februara do Oktobra, na
taj period kada su se plime i oseke
revolucije smenjivale danas skoro
neshvatljivom brzinom, ne možemo
se nikako oteti utisku da su dva
događaja bila od presudnog uticaja
po čitav dalji razvoj i tok stvari u

Nastavak na 4 strani

MALI ESEJ

OKTOBAR I KNJIGA

Odista veliki događaji u istoriji ljudskog dru-
štva veliki su po svim svojim dimenzijama —
dubini, širini i trajnosti. Takvi, u vremenu koje
organizovano ljudsko pamćenje sadrži, mogu se
lako i brzo nabrojati, ali se njihove posledice i
manifestacije ne daju ni najvećim naporom sve
sagledati i srediti. Pomislimo, primera radi, na
davu Dorsku seobu. Ma iz kojih razloga da je
do nje došlo, samo njoj imamo zahvaliti što se
na svetu rodila i rasvetlala antička grčka kultura
sa svim svojim filozofskim mislima i umetničkim
delima bez kojih bi evropska civilizacija ko zna
kojim pravcem krenula. Ili se setimo pojave Hri-
šćanstva! Kakve je sve posledice ono izazvalo u
svim pravcima ljudske aktivnosti? Ili, nešto su-
ženija i kratkotrajnija ali isto tako potresna Fran-
cuska revolucija! — Jednom rečju, svemu što čo-
vek poseduje, od predmeta za rad pa do svojih
navika i najviših oblika društvenog organizovanja,
naći će se poreklo u nekom od ovih malobrojnih
sudbonosnih prevrata.

Velika Oktobarska socijalistička revolucija ne-
sumnjivo je jedan od takvih događaja. Ona je već
u danima svoga izbijanja prešla granice i tako
prostrane teritorije kao što je SSSR, a za protek-
lih četrdeset godina kao životodajna klica vrenja
javila se je u svim oblastima ljudskog stvarala-
štva širom sveta — u društvenim uređenjima, pro-
izvodnji dobara, nauci, filozofiji, umetnosti. Od
Lenjinovih manifesta, kroz koje je rođen jedan
nov politički jezik, preko bujanja radničkih po-
kreta i oslobodilačkih ratova i revolucija, sve do
Zemljinog satelita koji obećava da raskriži vrata
Kosmosa.

Što iz tako krupne pojave danas izvlačimo
ovako usku temu kakva je ispisana u vrhu ove be-
leške, nije znak naše naklonosti prema bizarnos-
tima. U čvrstom uzlu ovih dvaju užeta — Ok-
tobar i knjiga — treba gledati stvaranje one omče
pomoću koje se pokreću i niz tok puštaju i naj-
veći brodovi. Jer, zaista, veliki Oktobar je neiz-

merljivo uticao i na kvalitet i na kvantitet knjige
(uzimajući je kao reprodukciju čovekove misli i
najsadržajniji cvet njegovog duhovnog života).
Jer, zaista:

— Samo zahvaljujući njemu, desetine i dese-
tine naroda stepe i planina SSSR-a mogle su doći
do svog pisma, do prvih tekstova na svom jeziku
i na taj način do fantastičnog skoka iz svoje
tamne predistorije na pozornicu svetskog XX
veka, da na njoj zavone čarom novog i nepozna-
tog. Izmena tih darova ostvarena je uglavnom po-
sredstvom knjige.

— Oktobar je, zatim, otvorio ulaz u književ-
nost mnogim novim temama, ljudim pravcima i
stilovima, u svetu i SSSR. Citave knjiske formacije,
ranije nepoznate ili zanemarivane, odnjihale su
zahvaljujući revoluciji svoje pisce i dale našoj
preštavi sveta svoje priloge. Zadržimo li se samo
na Rusima, ma kako mi danas ocenjujati plodove
onih silnih izama dvadesetih godina (setimo se
„Hođenja po mukam“ A. Tolstoja), od te mečave
ne daju se odvojiti krupna imena Gorkog i Bloka,
Jesenjina i Pilnjaka, Leonova i Fedina, i tolikih
drugih. Mnogo je vernih, jogunastih i otpadničkih
sinova Oktobra, ali uvek njegovih sinova!

— Ta revolucija je, isto, izazvala i silnu in-
spiraciju stvaralaca širom zemljinog šara. Uzmemo
li ma koje svetski poznato književno ime — od
Malroa i Mana do Foknera i Milera — nijedno
nećemo moći osloboditi duga Oktobra. A to oplodi-
vanje ljudske misli u najširim razmerama daleko
je od svog kraja.

— O odjeku i uticajima Oktobarske revolucije
na našem, jugoslovenskom tlu, moglo bi se po-
sebnio, i naširoko, govoriti. Neka za ovu priliku
bude dovoljno samo toliko: da je od 1917 svako
naše borbeno pero zaoštreno verom u Oktobar.
Mi smo mu doprinostili i bili zahvalni i kad smo
usamljeni stajali na gromobitnom proplanku.

M. Panić-Surep

Lenjin među narodom — na Crvenom trgu u Moskvi 1. maja 1919. godine

MILAN DEDINAC

dobitnik Oktobarske nagrade
za književnost

RUKE KOJE SU SE ZDRAVILE

Ruke iznemogle, ruke stisnute u džepu da se ne bi
zdravile...

Ruke, velike ruke koje su se zdravile!
 Dao sam ruke drugovima u rukovanju.
 Izgubio sam ruke po njenom telu u milovanju,
 više ih nemam.
 Ja sam ih dao u davanju, ja sam ih odmahao u mahanju
 O, krv je iz njih u rukovanju u šake drugova istekla
 O, ja ih još imam samo u mržnji
 i — gnusno! — u spavanju.

Ruke koje milost nikada nisu tražile!

Iznosio sam ruke što su toliko jele, jele, pile i pekile
 što su toliko zvučale
 i posle rukovanja kratko i zadihano disale

Ruke, ruke na hlebu, na trbuhu, žurne i jake,
 ruke na sisi, i opaljene
 ruke ogromnih razmera!

O, ruke što su u buni prvi put obnažile
 Ruke Majakovskog koje su, mesto kičicom i pešketom,
 ulicama i trgovima pisale

Ruke!

Dobitnik ovogodišnje Oktobarske nagrade za književnost Milan Dedinac, jedan od prvih urednika „Književnih novina“ i „Politike“, nagraden je za knjigu stihova „Od nemila do nedraga“, u kojoj su sabrane njegove pesme od 1921 godine do danas. Ta knjiga predstavlja Milana Dedinca kao jednog od najistaknutijih predstavnika naše današnje pesničke reči.

Ostale nagrade dodeljene su: slikaru Jovanu Bijelicu, kompozitoru Ljubici Marić, profesoru Univerziteta dr Georgiju Ostrogorskom, glumcu Branku Plešić, arhitektu Miloradu Pantoviću, Branku Žeželju i Milanu Krstiću — svima u iznosu od po 300.000 dinara i inženjerima Ivanu Ševarcu, Branislavi Perović, Budimiru Đuriću i Radomiru Protiću — 600.000 dinara.

Četrdeset i pet godina
na daskama

JUBILEJ MARKA MARINKOVIĆA

Marko Marinković

DRUG Pere Dobrinovića, Ilije Stanojevića, Dimitrija Gilića, Dobrice, starog Dinulovića, Erika Frana, jedan od poslednjih iz društva tih veterana srpske scene. S njima je putovao u vreme kad su putujuće družine bile sve, u vreme kad biti glumac nije značilo skoro ništa. „Skolovao se u „Sindeliću“. Bila je to verovatno najelitnija trupa sve do pred sam Prvi svetski rat. Putovalo se neprekidno, od sela do grada, od prave scene do malih štrikova, do birca, na čijim su „binama“, nasadenim na pivsku burad, igrali svi redom — Gavrilović, Dobrinović, Stanojević, svi, i najmlađi među njima Marko Marinković. Ratovao je i — bio glumac. Prošao Albaniju, našao se na Krfu, posle Solunskog fronta došao u Skoplje, u novi teatar kome je na čelu stajao Nušić, bivši prištinski konzul i komediograf. Pre trideset i tri godine došao je u Beograd i tu ostao do danas. Do penzije u staroj kući kod Spomenika, posle u — najmlađoj, u — Komediji. U obe ljubimac publike. U obe: proslavlja ovih dana svoj nesvakidašnji jubilej — 45 godina rada.

Sta je sve igrao?
 Odgovor bi bio lakši kada bi naveo šta sve nije igrao. Ono od nekada, ono iz dana kad se samo putovalo i potulo, skoro i ne pamti, sem — naravno — onih najvažnijih uloga. Ukratko: od najpopularnijih domaćih komada, od „Pokojnika“, od Doročinskog posla, od „Kir Janje“ do — „Davida Koperfelda“, do „Sume“.

Najvoljenije uloge?
 Zar bi to neko mogao da kaže? Odavno je rečeno: postoje uloge koje publika prima bučno, i koje — ostaju u senci. A intimo — zar mnogi od tih velikana scene nisu voleli, najviše voleli, upravo te neke „neuspele“ uloge, neke male diskretne uloge koje su im više ležale na srcu od drugih s kojima su stekli sve — ime, ugled, slavu. Pa ipak:

Marko Marinković, član dve kuće i slavljani u obe, izabrao je odavno uloge u kojima će dočekati svoj priznak. U staroj kući — stari komad: Ostrovski, „Suma“, uloga —

Srećka Srećkovića. Uloga s kojom je postao pojam. Uloga zbog koje se, godinama, taj komad neprestano obnavlja, zbog koje je „Suma“ — većito rasporeda. Nije bilo nijednog od naših kritičara koji upravo ovu maestralnu ulogu Marka Marinkovića nije posebno izdvajao. Bilo ih je koji su samo o njoj pisali — posebne recenzije. Pre deset godina nesrećni Srećko Srećković doneo je Marku Marinkoviću ta da najviše umetničko priznanje: nagradu vlade FNRJ. U novoj kući — novi komad: Dobričanin, „Zajednički stani, uloga — deda Boga. U subotu 2. novembra biće, sa svojim starim drugovima, — Srećković, tri dana kasnije, zajedno sa onima koji će jednog dana govoriti „igrao sam sa starim Eriku Markom“ — biće deda Boga.

PREVODI NAŠIH
PESNIKA NA POLJSKI

Poljska književna štampa sve češće donosi prevode iz naše savremene poezije. Izbor je različit: od srednje generacije pa do najmlađe. Tu su najpre Tanasije Mladenović s pesmom „Ljubav zauvek žedna“ u Krakovskom književnom životu (Zykie literackie, 1957, br. 15) i Marcin Franciśević s pesmom „Naša dolina“, u istom listu i u istom broju. Mladenovića je preveo Zigmunt Stoberski, a Franciśevića Antonije Broš. Stoberski je preveo i Davidčovu pesmu „Kana“ u Novoj kulturi, br. 38 od ove godine. Mladu generaciju predstavljaju u tim prevodima Stevan Raičković s pesmom „Saznanje u jeseni“, u listu Orka (Oranje, 1957 br. 3), Slobodan Marković s pesmom „Rastanak na jesenjem mostu“, opet u istom listu. Oba prevoda je dao Zigmunt Stoberski. U tom istom broju toga lista štampao je Stoberski i prevod jedne pesme Vaska Potpe iz Kore („Koraci tvoji...“). Stoberski je preveo još tri njegove pesme, i to: „Pismo prijatelju iz inostranstva“ u listu Po prostu (1957, br. 18) i dve pesme iz Kore („Priputna si...“ i „Zlato naše mladosti...“) štampane u listu Nova kultura 1957, br. 31. Uz ove pesme napisao je prevodilac i belešku o pesniku. Najviše je pak Popu zadužila Irena Olševska svojim prepravom pet njegovih pesama štampanih u najvećem poljskom mesečnom časopisu, u pravu jedinom poljskom mesečnom književnom časopisu Tworczosć (Stvaranje, 1957, sv. 6 za juni mesec). Ona je prevela dve pesme iz ciklusa Igre, kao i tri prve pesme iz ciklusa „Vrati mi moje krpice“. I naši najmlađi su dobili prevode na poljski. I to Milovan Danonjić, Ivan Lašić, Boro Pavlović i Miodrag

Engleski producent lord Dž. Artur Renk proslavio je ovih dana dvadeset i prvu godišnjicu svog filmskog preduzeća. Na slici: Dž. A. Renk se sprema da preseče veliku tortu sa 21 svećom.

Zalica. Sva četiri pesnika je preveo u studentskom listu Po prostu (br. 18 od ove godine) Marek Vasiljevski.
 (P. ZIVANOVIĆ)

MATISOV MUZEJ
U NICI

Dok je pretvaranje Renarove kuće u Kanu u muzej već u stadijumu projekta, na osnivanje Matisovog muzeja u Nici moraću još da se čeka. Međutim, izgleda da je i to konačno rešeno. Poznati francuski umetnik svojim testamentom je zaveštao Nici niz svojih radova na hartiji, dok se njegova udovica rešila da pokloni gradu i desetak umetničkih dela na platnu, sve njegove gravure i znatan broj crteža. Matisova kći Margarita Ditu sada priprema kompletni katalog dela svoga oca. Pregovori su u toku i očekuje se da će u prvom polovini novembra biti uspešno završeni.

„EVROPSKA
KOLEKCIJA“

Pod patronstvom Evropskog centra za kulturu u Zenevi se sastala grupa izdavača u cilju koordinacije rada oko publikovanja jedne „Evropske kolekcije“. Od tog sastanka prošlo je nešto više od mesec dana, ali i radovi na odabiranju dela za publikovanje su prilično poodmakli. Odabrana dela biće istovremeno objavljena na osam evropskih jezika (francuski, engleski, nemački, italijanski, holandski, švedski, španski i portugalski).

ZAVRŠENO SNIMANJE
DVA DELA
„TIHOJ DONA“

U filmskom studiju „Maksim Gorki“ u Moskvi završena su prva dva dela filma „Tihij Don“, koji je raden po romanu Mihaila Solohova. Pre više od dvadeset godina snimljena je prva verzija ovog filma. Iako je film bio nem imao je veliki uspeh kod publike. Glavna tema prve adaptacije bila je ljubav Georgija i Aksinje, jer je u ono vreme bio napisan samo prvi deo romana. Ovog puta, međutim, autori filma su imali pred sobom niz teških zadataka. Trebalo je obuhvatiti sva četiri dela romana i prikazati istoriju junaka na širokoj pozadini istorisko-društvenih zbivanja, Revoluciju i građanski rat.

Režiser i autor scenarija Sergej Gerasimov — prema pisanju sovjetske štampe — uspeo je da očuva radnju romana u glavnim linijama. Škoro svi dijalozni uzeti su iz romana.

„Tihij Don“ predstavlja svakako jedan od najmonumentalnijih poduhvata sovjetske kinematografije u kome učestvuju hiljade statista i stacionarstvo čitavih kozackih sela. U toku snimanja aktivno je saradivao i Mihail Solohov.

Prve dve epizode ovog filma prikazane se povodom proslave četrdesetogodišnjice Oktobarske revolucije, a treći, završni deo se sada snima.

FRANSOAZ SAGAN
NAPISALA BALET

Poslednji roman Fransoaz Saganova „Za mesec, za godinu“ doživio je veliki uspeh i, dok se sprema drugo izdanje, štampa je već najavila novu senzaciju: Saganova je napisala balet, koji će decembra meseca biti prikazan u Parizu.

Ideju za pisanje baleta Saganova je dobila — kako pišu neki listovi — dok je ležala na pariskoj klinici. Sadržaj baleta, ukoliko ispričan, bio bi sledeći: Jedan mladić ima sastanak sa svojom devojkom. Ali ona ne dolazi na sastanak i razočarani mladić odlučuje da se te večeri sam provede. On obilazi gotovo sve noćne lokale u gradu, no ne uspeva da ugnji razočaranje. Tri puta pokušava da se ubije da bi na kraju ipak saznao da je vredno živeti.

Dobitnik Nobelove nagrade za književnost ove godine je francuski pisac Alber Kami. Posle Radjarda Kiplinga najmlađi autor kome je dodeljena ova značajna nagrada. Kami je, međutim, izjavio: „Mislim da je Nobelova nagrada trebalo da kruži među jedno-već kompletno životno delo ili bar značajnije nego što je moje“. Ali nagradu je ipak primio...

„Literaturna
gazeta“ o Andriću

U jednom od svojih oktobarskih brojeva „Literaturna gazeta“, organ Saveza sovjetskih pisaca, objavio je pod naslovom „Ugledni jugoslovenski pisac“ članak sa fotografijom našeg književnika Iva Andrića povodom njegovog 65. rođendana. Na nešto više od pola stupa iznet je ukratko životni put i stvaralaštvo ovog našeg poznatog pisca i prenet tekst telegrama koji mu je Savez književnika SSSR-a uputio povodom rođendana.

RENOVIRA SE KUĆA
ANE FRANK

Kuća u Amsterdamu, u kojoj je živela Ana Frank od 12. juna 1942 do prvog avgusta 1944 godine, kada je uhapšena, i gde je napisala svoj čuveni dnevnik, biće uskoro potpuno restaurirana. Društvo na čijem se zemljištu nalazi ova kuća poklonilo je zgradu Fondu Ane Frank, osnovanom ove godine, i nakon renoviranja, po planovima Fonda, kuća treba da postane centar za sastajanje mladih ljudi raznih nacionalnosti.

FESTIVAL U ISTOČNOM
BERLINU

Petnaestog oktobra u istočnom Berlinu je završen kulturni festival, koji je održan uporedo sa festivalom u zapadnom delu grada. Prema pisanju štampa najzanimljivije tačke festivala bile su prethodne spanskog baleta, Jevrejskog pozorišta iz Varšave, premijera Brehtovog „Dobrog čoveka iz Sečuana“ i premijera koprodukcionog francusko-nemačkog filma „Veštice iz Salema“. Kao gosti na festivalu su učestvovali sovjetski dirigent Arvid Janson, sovjetski pijanist Vladimir Aškenazi, čehoslovački violonist Ladislav Jašek i balet Operne iz Brna.

MODERNIZOVANI
„ROMEO I JULIJA“
NA BRODVEJSKOJ
SCENI

Ovogodišnja pozorišna sezona u Njujorku počela je jednom originalnom muzičkom komedijom koja je od strane kritike veoma povoljno ocenjena. „Priča iz Vest Sajdza“, predstavlja ustvari modernizaciju Romea i Julije, prenošenje ovog klasičnog motiva u jednu sirotinjsku četvrt Njujorka. Zaveštane porodice Montekija i Kapuleta oličene su ovde u dvema bandama maloletnika, u suparništvu između „Mlaznjaka“ i „Morskih pasa“. Prema pisanju jednog uglednog američkog lista udruženi rad većeg broja umetnika dao je predstavu u kojoj su sve grane scenske umetnosti stopljene u jednu čvrstu celinu.

Komad počinje tučom između „Mlaznjaka“ i „Morskih pasa“ koji jedni drugima prete. „Morski psi“ su sinovi Portorikanaca koji su se doselili tek pre nekoliko godina u Njujork, dok „Mlaznjaci“ smatraju sebe gospodarima terena koji su osvojili od drugih bandi. U senci nasilja i kriminala radi se tragična ljubav između Tonija, jednog od bivših „Mlaznjaka“ i Marije,

»Delo« 10

Casopis pun, a nema šta da se pohvali jer, bilo bi (ipak) preostro reći: nema šta da se pročit. Poezija u ovom broju »Dela« bezvučna je, nemušta. »Crveni krovovi«, pripovetka Momčila Milankovića, kao i članak Marijana Jurkovića o pripovetci Mihaila Solohova »Covekova sudbina« za koju kaže da predstavlja datum u sovjetskoj književnosti — si ne samo u njoj. Instrukivan je i koristan napis Stojana Cmelica »Tri teorije o smehu«.

»Izraz« 10

Nije lako u dve-tri reči za beležiti deseti broj »Izraz«: svaki esej u prednjem delu časopisa zaslužuje posebnu pažnju pohvalu ili polemiku. Tu pre svega mislimo na studiozan napis Vlatka Pavetića »Analiza bez koje se ne može: to je neobično gorljivo zalaganje za analitičku kritiku, ili za analitički princip u kritici, i otkrivanje njenih prelučavanja i njenog značenja u našoj kulturnoj i književnoj atmosferi; esej veoma instruktivan, napisan na »znam-šta-hoću« način: direktno, pregledno i koncizno. Kritici je posvećen i esej Dragana M. Jeremića »Dve epohe kritike«. Jovan Hristić raspravlja o temi »Forma, poezija i emocija«, dok Midhat Bergić rezimira diskusiju o modernnom vođenju u »Izrazu« u napisu »Moderni i klasični«. Sve su to vredni napisi sa mnogo citata, originalnih i pozajmljenih mišljenja, novih i vrlo bajatih ideja. »Lilj i delo Isidore Sekulić, esej Boda Ška Novakovića, spada među bolje tekstove napisane u poslednje vreme o ovoj našoj zaslužnoj književnici.

»Savremenik« 10

Poezija u ovom broju »Savremenika« — izuzev nekih stihova Božidara Timotijevića — nije ni gorja a ni bolja od one u oktobarskom »Delu«. Proza se krede od modernog, eksperimentalnog tretmana (»Trenutak« pred večernost« od Cedomira Brašanca) do folklorno-realističkog (»Noć slavkovačkog učitelja« od Milivoja Perovića). Poseban je slučaj sa odlomkom Cedomira Minderovića »Na aerodromu: ovaj i neki drugi, drugde objavljivi fragmenti nagošavaju prozu u kojoj se, na jugoslovensko-internacionalnom planu, raspravljaju izvesni važni moralno-etičko-politički problemi (detalj u »Savremeniku«: »Vidite, ako slobodu imaju

»Mogućnost« 10

Najvredniji prilog u ovom broju splitskih »Mogućnosti« su pesme Josipa Pupačića i to naročito »Poslije sprovođa« i »Vrućica, predvečerje«. Ostale (doše) pesme kao da su bez znanja uredništva prokrijumčarene u časopis! Prozom su zastupljeni Nikola Disopra i Ante Svilčić. U feljtonu ističu se analitička kritika Jozice Laušića o romanu Jure Trnčevića-Pločara »Raspukline« i zapisi Olinka Delorka »Draž pjesničkih fragmenata«.

»Umjetnost riječi« 2

Teme o kojima se raspravljalo u ovom časopisu (dr. Zdenko Škreb analizira pesmu Vladimira Vidrića »Pejsaže«, Franjo Čale govori o stilističkoj metodi Damasa Alonsa, a Ivo Frangeš o knjizi Erlha Auerbaka »Mimezis«) — zanimljive su, ali obrađene naučnicki usloparno, specijalistički usloparno, glomaznim i dosadnim aparatom fusnota i citata. Izuzetak je napis Mire Janković »Engleska poetska drama dvadesetog stoljeća«. Ima i nedovoljno pismenih tekstova: »Idejnost i izraz ekspresionizma« od Frana Petrea, na uvodnom mestu. Pored uglavnom školskih ideja o ekspresionizmu, naći ćemo tvrđenja da je umetnički oblik od antičke do danas »čvrsta konstanta poezije« (!), fraze: »Vidjeli smo kapitalizam i imperijalizam stvarali su veoma napetu situaciju u Evropi, stilski nesklad: jezik poezije traži »načisto« produbljivanje«, »pisač poeme na taj društveni proces«, »on se oduševljavao nad naporima proletarijata«, »ekspresionističku se pjesmu može prepoznati... nepoznavanje razlike između »zbog« i »rade« itd. A časopis se, ne zaboravimo, zove — UMJETNOST RIJEČI!

DRUGI
JUGOSLOVENSKI
SAJAM KNJIGA

U subotu 2. novembra u velikoj hali beogradske sajmišta počinje II jugoslovenski sajam knjiga koji će otvoriti Rodoljub Colaković. Na Sajmu su izložene knjige iz 16 zemalja Evrope i iz Amerike. U toku Sajma biće predana Povelja za životno delo slovenačkog pisca Juša Kozaka. Sajam će trajati do 6. novembra.

IZLOŽBA U ČAST OKTOBRA

U moskovskom Centralnom parku kulture i odmora otvorena je izložba umetnika RFSFR, posvećena četrdesetogodišnjici Oktobarske revolucije. Na slici posetioci pred skulpturom A. V. Kikina.

»Stvaranje« 9-10

Obimna je i u sadržaju prilično šarena ova sveska »Stvaranje«, mada nije naročito privlačna za čitanje. Osim zrele, sigurnom rukom pisane proze Mihaila Laičića »Česma kraj Sume« i nekih stihova Sretena Perovića (»Vodenica od snova«) — beletristički deo časopisa je suv i beskrvan. Još je najzanimljivija rubrika iz književne i kulturne istorije sa napisima Lave Zaharova, dr Đorđa Zivanovića i Miodraga Popovića. Risto Trifković u opširnom članku o E. M. Remarku uglavnom je prepričavao i šablonski komentarisao Remarkove romane. Vredni su esejistički tekstovi Pavla Zorića »Odbrana pozitivne kritike« i Blaža Šćepanovića »Od sebe do ljudi«. Na jednom mestu Šćepanović kaže: »Pročitati nešto isto što je što i dobiti batine«. Tačnof Citajući (naime) naše časopise čovek se ponekad jedva drži na nogama... (M. I. B.)

Jugoslovenski pesnici na ruskom

»Jugoslovenski pesnici«, izdanje »Inostrana književnost«, Moskva — 1957)

Pojavu ovog zbornika jugoslovenske poezije na ruskom jeziku treba iskreno i svesrdno pozdraviti. Mi nikada nismo nametljivo i samohvalisavo isticali preimущества i prednosti jugoslovenske literature kad smo bili sigurni da oni postoje, niti smo pak preterano patili zbog povredene sujete što nas veliki kulturni svet dovoljno ne poznaje i ne ceniti. Ima dana za megdana! Ceni-mo, dakle, trud i napor prevodilaca i inicijativu izdavačkog preduzeća koje je objavilo ovaj zbornik jugoslovenske poezije; cenimo, poštujemo i zahvalni smo, mada nas to ipak neće sprečiti da obavljenom poslu stavimo izvesne neophodne ali dobronamerne kritičke primedbe.

Nije potrebno naglašavati koliko su ovakve knjige kao što su „Jugoslovenski pesnici“ važne i korisne u međusobnom zblizavanju naroda i država u oblasti kulture. „Kulturni dodiri sreća su ljudi“, aforistički je zapisala Isidora Sekulić; kulturni dodiri stvaraju zlatne niti ljudskih odnosa i sporazumevanja. To upoznavanje i uspostavljanje duhovnih veza i dodira utoliko je značajnije i nužnije u nemirnom savremenom svetu oštro suprotstavljenih ideologija, ciljeva i životnih shvatanja. Bavljenje kulturom, poezijom, filozofijom smiruje i urazumljuje duhove, vaspitava ih i oplemenjuje; i to pravo, stvaralačko, a ne propagandno bavljenje, pravom, nemistifikovanom, antiutilitarističkom kulturom, poezijom, filozofijom. Jer-tan delić tu nasušnoj akciji doprinosi i knjiga „Jugoslovenski pesnici“.

U ovom zborniku zastupljena su četrdeset i četiri pesnika iz svih naših republika, počevši od Silvija Strahimira Kranjčevića do Miroslava Slavka Madera, otprilike, dakle, od početka ovog veka do danas. Raspon nesumnjivo dovoljno širok, i namera neosporno ispravna: da se prikaže novija, moderna jugoslovenska poezija. Drugo je pitanje, naravno, kako je ona sprovedena u delo. Mislim da je osnovna koncepcija ovog zbornika uska i jednostrana: u uvodnoj reči izdavača kaže se da je pri izboru pesama naročita pažnja posvećivana temama herojske borbe jugoslovenskih naroda za slobodu i nezavisnost, zato jer su te teme bliske i drage sovjetskom čitaocu koji poštuje nacionalnu nezavisnost... itd. Moramo da primetimo da se pesnički zbornici ne prave zato da saopšte nešto što vole čitaoci onog jezika na koji se prevodi, nego da donesu nešto što je zaista vredno i lepo u onoj poeziji iz koje se prevodi. Patrički, tužbalički, borbeni, ratni, ratoborni, herojski, nazdravičarski elementi prevladavaju u poeziji ovog zbornika; drugih elemenata ljudske misli, osećanja i dejstva nema, ili ima vrlo malo, neznatno. Naša poezija, pogotovo najnovija, nije tako stura, ogojjena, jednostrana i ukapljenjena kakvom ju je sastavljač ovog zbornika ovde prikazao.

A sastavljač je — I. Goleniščev-Kutuzov. Ne možemo mu nipošto poreći izvesno poznavanje naše poezije. Smatramo, međutim, da je prema pojedinim pesnicima bio odviše blagonaklone, lake ruke, do nekritičnosti, dok je neke (namerno, nenamerno?) ispustio, zanemario, zaboravio. Objektivnost, očigledno, nije preterana sastavljače-

va vrlina. Izbor pesnika i pesama išao je linijom neskrivenih simpatija i naklonosti: pesnici u čijim se stihovima javljaju, na ovaj ili onaj način, ruski motivi, koji su se istakli kao prevodioci sa ruskog, koji su bučni i borbeni, koji nisu „modernisti“ — ovde su „glavni“, favoriti, sa najviše prevedenih pesama i najviše zvučnih i laskavih komplimenata. Time su, eto, nagrađeni za pojedine svoje zasluge. Ako. Samo, to se nikako nije smelo uraditi na račun drugih, isto tako značajnih, pa i značajnijih pesnika...

Jedan zbornik jugoslovenske poezije nezamisliv je bez stihova Tina Ujevića; a njih ovde — uzalud prevrćemo stranice — nema i nema! Daleko od toga da je ova nepravda jedina: uzalud ćemo tražiti imena i pesme Dušana Matića, Tanasija Mladenovića, Dragutina Tadijanovića, Milana Dedinca, Dušana Vasiljeva, Miloša Crnjanskog, Rastka Petrovića, A. B. Šimića i Stanislava Šimića, M. Panića-Surepa, Desimira Blagojevića, Čedomira Minderovića, Rista Tošovića, Vaska Pope, Miodraga Pavlovića i još nekih... Uzalud: njih ovde nema ni za lek, — iako je njihova poezija sastavni, nerazdvojni deo novije jugoslovenske književnosti. Zašto ih nema? s pravom pitamo. Da li su pri izboru odlučivali izvesni „viši“ (van-poetski i vanliterarni) razlozi; ili je u pitanju nepoznavanje i nedostatak tekstova (u šta baš ne bismo mogli da poverujemo); ili fatalni strah od „modernizma“ koji sastavljača ovog zbornika progoni kao smrtno privedenje?

Neke tendencije tu svakako ima, i to moramo sa žaljenjem da ustanovimo. Krajnje je vreme da se književnost i književni poslovi posmatraju i obavljaju po umetničkim, estetskim zakonima i merilima, a ne prema tekuciim dnevnim (i ostalim) idejama i potrebama! To je sasvim nevesela činjenica. A komično je kad među beleškama o pesnicima u ovom zborniku pratimo sastavljačevo vrdanje i nastojanje da pojedine pe-

snike izvuče iz „modernističkog“ kala i prebaci ih u oprobane i bezopasne starmale „realističke“ pelene i uniforme. Na stranu krajnje konfuzan redosled pesnika. Ono što je o pojedinima napisano — za priču je! Naprimjer, o Vladimiru Vidriću: „Raspevani i gipki Vidrićevi stihovi izražavali su protest protiv postojećih poredaka“. To je dvostruko apsurdno: jer je (prvo) gola, banalna fraza, da ne može biti banalnija, i (drugo) jer je sasvim netačna, pošto je taj bleđi poklonik lepote kao pesnik bio gotovo izvan svih društvenih zbivanja i lomova. A s druge strane opet, za Dobrišu Cesarića kaže se da je „nekoliko otuđen od savremenosti!“ U knjizi Oskara Daviča „Flora“ sastavljač vidi samo „dekadentske eksperimente i mutni psihologizam“ — pesničku „pošast“ koju su još davno (ali izgleda bezuspešno) ismejvali nenadmašni humoristi Ilf i Petrov. Slobodanu Markoviću i mladim beogradskim pesnicima pripisane su (kao bogohulno zlo) teme očajanja i samoće. Čudno, Doista, koga je to i kad nečija samoća tako kobno ugrozila i umorila?!

Ne treba ipak, pokraj svih ovih primedaba, prenebregnuti zamašan i uglavnom uspešan trud nekolicine prevodilaca, među kojima se nalaze istaknuti pesnici kao što su V. Lugovskoj, A. Bezimenski, M. Svetlov, A. Surkov i N. Tihonov, kao i prevode Goleniščeva-Kutuzova i M. Zenkevića koji je ujedno bio i redaktor tekstova. O kvalitetu prevoda reći će, nadamo se, svoju reč merodavni stručnjaci. A knjige što se tiče, verujemo da će i ovakva kakva je moći da preda ruskom čitaocu bar neke glasove i poruke srca i uma naših pesnika. I tako će (ako smemo u to da poverujemo) i ova mala plava knjiga, ovi „Jugoslovenski pesnici“ pomoći da se savladaju razdaljine duhovnog vremena i prostora i učiniti da ljudska srca još življe i bodrije zakucaju — zajedno, slobodno i ravnopravno...

Miloš I. Bondić

UZ PEŠIĆEVU KNJIGU O JESENJINU

(„Sergej Jesenjin. Život i delo“, Srpska književna zadruga, 1957)

Nova knjiga Miodraga Pešića o Jesenjinu dvostruko je značajna. Pre svega, kao delo koje baca širok mlaz dobro upravljene i jarke svetlosti na stvaranje jednog od najvećih liričara ovog stoleća, na opus preobilan neponovljivim, čarovitim poetskim kazivanjima, na te „stepske zvuke“ što trepere od mnoštva emocija, unutarnjih doživljaja i lirskih viđenja. Sa razvijenom analizom stvaralaštva Sergeja Jesenjina uspešno je udruženo u Pešićevoj knjizi znalačko izlaganje o životu slavnog pesnika — o tom životu opterećenom mnogim bolovima i nesnažljenjima i tako tragično završenom. Pred nama je dobro kritičko-biografsko delo, radeno ne samo temeljito i uz konzultovanje zamašnog broja izvora, već i u znaku uvek prisutne ljubavi za te-

mu, za Jesenjinove pesničke vizije i ostvarenja. Upravo u toj ljubavi, u toj delatnoj i trajnoj preokupaciji temom sadržan je drugi aspekt značajna knjige M. M. Pešića. Ona ubedljivo svedoči da je autor posle tri decenije rada na proučavanju dela i životnog puta Sergeja Jesenjina, kao i na prevodenju njegovih pesama, sumirao svoje ocene i zaključke, težeći da jednu nesumnjivo krupnu i interesantnu temu celovito obuhvati. Ova knjiga je ponika iz stvaralačkog, kreativnog odnosa prema Jesenjinovoj velikoj umetnosti lirске reči. Pešić tumači tu umetnost stilskim sredstvima kadrim da dočaraju njenu atmosferu, dah, smisao, krize i stranutice. Naravno, ovo su stvari da je Pe-

I zato neka ne pričaju Njori, Kraki, Balji i Dođi da se čudnovati podvizi dešavaju sama priča za decu.

Neka im ne pričaju da je trava samo rosna i zelena. Trava je hrana za krave i za ovce. Trava jedu ponekad i ljudi. Trava je zdrava. Trava je plamen. Trava je mrak. Ona ne raste samo po livadama. Trava raste po zidovima, po kućama, po snovima, po slikama. Ona je prijava. Ona je puna zmijsa. Češalj ujeđa. Zmija — santimeter steže se oko Mirinog struka i tajanstveno spava u tašnama. Makaze ne seku samo nohte. One su tajanstvenije od mačke. One crtaju.

Neka im ne pričaju da su zvezde kandila. Zvezde su putokaz za moreplovcе. Zvezde su čirevi. One su sandoline, Zvezde igraju šuge. One su šugave. Zvezde kopaju kanal. Zvezde su rutave. Zvezde su šantave. Zvezde padaju u nevjest. Zvezde padaju u mesec. Babe gutaju zvezde: „Danas i zvezde i žj-zde, sutra ni zvezde ni žj-zde“. Neka zvezde idu bez traga.

Neka im ne pričaju da je cveće samo bajno i mirisno. Cveće trame i truje po sobama. Cveće laže kad se pokloni. Ja dajem ipak cveće svojoj devojci. Cveće gnoji njive. Cveće doji muve. Cveće obara učenike na ispitima. Ko čuva cveće u knjigama? Cveće je zalosno i pakosno. Cveće pere noge. Cveće puši na lulu. Cveće golica mrtvaca ispod miške. Ali, cveće je sada čistije.

Makaze crtaju. Knjige bez slika su dosadne, kaže Alisa iz „Carobne zemlje“. Knjige sa slikama mogu bar da se gledaju. U Rusiji su sve knjige za decu sa slikama. Kad sto puta pregledate slike i dosade vam, pustite makaze neka ih obrste. Makaze su brže od kengura: Otsecite čiči brkove i zalepite ih na furunu. Otsecite devojci nožice i prilepite ih na vrata. Zašto bi vrata uvek bila samo otvorena ili zatvorena, neka podu. Otsecite gavrane sa snega i prilepite ih na luftbalonu. Tu bar nisu zloslutni proci. Izrežite gusku koja leti i strajte je sestri Ananiji u ruke. Odmah će pokazati svoju tajnu misao.

Tako se dobija lepak-slika. Slika-prilika, slika-osećanje. Tako se dobija iz nepomičnih slika grobnica živa slika, život-slika. Tako se spajaju rastavljene za uvek slike i dobijaju se slike kakve vi hoćete: slike-želje.

Da bi se za ljude i za decu napravio jedan bolji red, koji ne bi bio drvored, kalup, skamljaja, koji ne bi bio mučenje, potrebno je od već postojećih slika, drvoreda, klupa, skamljaja itd. da se napravi dar-mar i da se te slike, drvoredi, kalupi, skamljaje i itd. ljudski razbucaju. 27 avgusta 1955

Dušan Matić

šić išao putem impresionističke kritike sklone da o velikom piscu govori rečnikom njegovih dela, potčinjavajući se potpuno magiji piščeve stvaralaštva i gradeći na taj način za sebe samu (a i za čitaoca) neku vrstu zatvorenog kruga, na čijem se prostoru ličnost autora studije ili kritičara potpuno utapa u tuđe delo. Tako je, naprimjer, pisao o Puškinovim delima jedan kritičar-impresionist, veoma dobro poznat Pešiću — autor „Silueta ruskih književnika“ J. Ajhvald. Pešić, ma koliko da je predodređen samom suštinom i smerom svojih interesovanja za rad na upoznavanju čitalaca s opusima velikih predoktorskih i posleoktorskih ruskih pesnika — i ma koliko da voli te opuse, — zna da se postavi prema njima i kao kritičar-proučavalac. I da istakne neophodne rezerve kad god je to umesno i opravdano. Međutim, koreni Pešićeva neprihvatanja ovih ili onih stihova nastalih pod perom velikog pesnika nikad nisu u sitničavoj pedanteriji, niti su u nastojanju da se zamerka kaže reči same zamerke. Težeći da pesnikovo delo osmisli, razmotri i pretstavi u svoj njegovoj složenosti, Pešić ništa ne uproščava, ali i ne sitničari.

Još uverljivije i u još većoj meri nego ranije ove odlike Pešićevih radova o proslavljenim ruskim pesnicima dolaze do izražaja na stranicama knjige „Sergej Jesenjin. Život i delo“. Od početka tridesetih godina do danas više knjiga M. M.

Pešića — kritičara, biografa i prevodioca prethodilo je ovom delu. Zahvaljujući uglavnom tim knjigama, koje su dočarale lik i poeziju Sergeja Jesenjina, jedan veliki pesnik je otkriven za hiljade čitalaca. Novim Pešićevim delom opseg tumačenja se znatno proširuje i dobija konačne linije, zaokruženu formu. Doista, niko među našim piscima nije bio pozvaniji da na širem planu priđe proučavanju opusa Sergeja Aleksandroviča Jesenjina, iako taj opus svakako temeljito poznaju Dobriša Cesarić i Slobodan Marković koji su svojim prevodima potvrdili da tanano osećaju Jesenjinov stih.

Na književnim večerima u Moskvi autor knjige „Sergej Jesenjin“ slušao je početkom dvadesetih godina samoga Jesenjina, kao i Bloka (u poslednjim mesecima njegova života), kao i Majakovskog. Poznavao je Valerija Brjusova i Anatolija Marienhofa, Jesenjinovog intimnog prijatelja, autora „Romana bez laži“, tog duhovitog, mada umnogome spornog dela o „poslednjem pesniku sela“. Tadašnju atmosferu moskovskog književnog života, obeleženu čestim ukrštanjima i sukobima različitih težnji i traženja, Pešić je upoznao neposredno, na samom izvoru. Slikovito, sočno, dinamično slika Pešić u svojoj knjizi Moskvu — onakvu kakva je bila pre tri i po decenije: „ulica je vrvila, siva, neispavana, popepana, prepuna kacketa, šinjela i kaljača; uzburkana i

osetljiva moskovska ulica, navikla na pucanj i borbu... Živela je ona u svako doba dana i noći... Sve, i dobro i rđavo, vekovima taloženo, zapretno, dotle nevideno, izbijalo je na površinu i teklo, zapljuskivalo, vuklo za sobom kao bujica, i stihiski nosilo... A revolucija je bila sva u velikoj strasti, u huku, potresu, napetosti, u požarima i belom usijanju...“

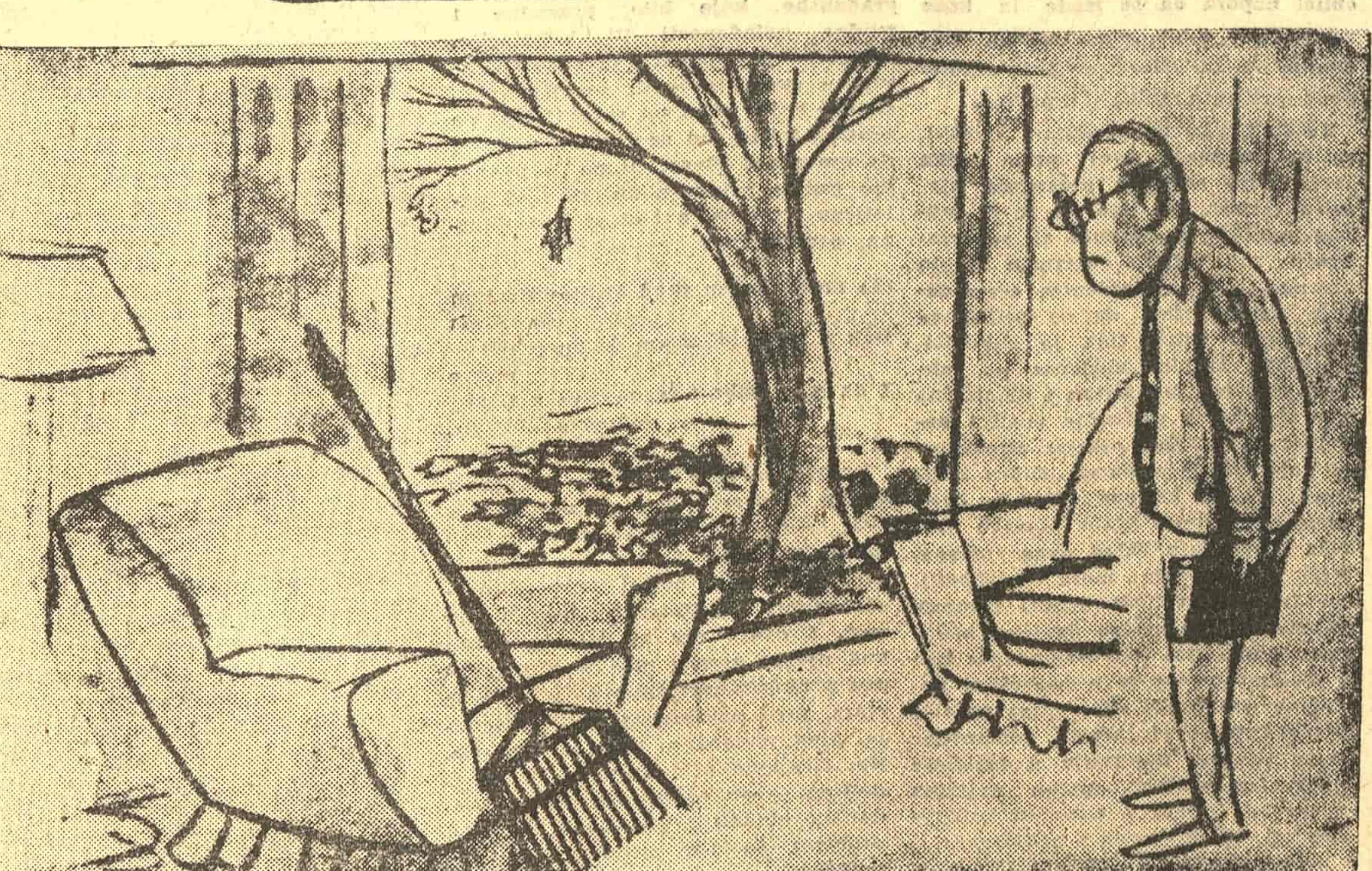
Jesenjin je pokazan na tom velikom platnu osvetljenom rujnim odblescima. Pokazan je i objašnjen tako da se u punoj meri oseća nerazdvojna povezanost patrijarhalno seoskih korena pesnikove psihe sa složenim i često neveselim peripetijama jednog kratkog života i jedne poezije okrenute skromnom pejzažu zavičajnog sela, izvanredno intenzivne u unutarnjem doživljavanju prirode, ali iznad svega predodređene da se ispolji kroz intimne protkane zvučanjima i bojama čudne, osobene lepote, kroz potresnu iskrenost lirskog kazivanja.

Pešićev zadatak nije bio ni najmanje lak: stalno je pretila opasnost da u izlaganju o Jesenjinu prevlada ovaj ili onaj vid ličnosti velikog pesnika čiji je život obilovao doista izuzetnim obrtima, padovima i usponima. Seljak iz Rjazanskog gubernije postao je slavni pesnik, ali i boem, izgrednik kome „nije svojstveno da se slaže s milicijom“ — usao je u brak s Isidorom Nastavak na 7 strani

Lav Zaharov

Kolaž Dušana Matića (iz knjige Aleksandra Vuča „Poznatu družinu“ Pet petičina)

BEZ REČI

Nastavak sa 1 strane

Rusiji. Prvi od tih događaja odigrao se na dan 9 aprila 1917 godine (po novom računanju vremena), kada je Lenjin s grupom ruskih revolucionara-emigranata, posle četrnaestogodišnje emigracije, krenuo plombranim vozom preko Nemačke natrag u Rusiju, da bi se staviо neposredno na čelo pobunjenih masa i ličnim učešćem i rukovođenjem dao smer i pravac već zahuktanoj revolucionarnoj bujici. Drugi događaj se vezuje za datum kada su, po njegovom povratku u tadašnji Petrograd, objavljene njegove čuvene Aprilske teze, to moćno oružje revolucionarne strategije i taktike, pomoću kojeg su boljševici i izvojevali konačnu pobjedu i uspešno izveli socijalističku revoluciju u Oktobru.

Stefan Cvajg je o prvom od ovih događaja u svoje vreme napisao sledeće rečenice: „Ispljeni su u svetskom ratu milioni ubistvenih metaka, inženjeri su izmislili najjače, najmoćnije, najdalekometnije projekte. Ali nema metka koji je bio dalekosežniji i sudbonosniji u novijoj istoriji no što je bio taj voz, napunjen najopasnijim i najodlučnijim revolucionarima stoljećima...”

Ma kako da ovo što je Cvajg napisao povodom tog događaja pomalo ima i prizvuk senzacionalizma koji se tako često sreća u njegovoj književno-reporterskoj prozi, činjenica je da je on tadašnji povratak Lenjinov u Rusiju i Petrograd stavio u red onih epohalnih događaja u istoriji koje je sam tako divno i adekvatno nazvao „zvezdanim časovima čovečanstva”.

Taj „zvezdani čas” potpuno je u slovio i omogućio onaj drugi „zvezdani čas” koji predstavljaju Aprilske teze, i zato se ta dva istorijska događaja tako skladno dopunjuju i svojim značenjem natkriljuju mnogo štošta što se odigralo u tom kratkom vremenskom rasponu kada se radilo o biti ili ne biti socijalističke revolucije a možda i socijalizma uopšte.

Pobeda Oktobarske socijalističke revolucije, najavljenja pucnjevima s krstarice „Aurore” na Zimski dvorac 25 oktobra (7 novembra) 1917 godine, toliko puta i zbog tih pucnjeva i zbog samog imena krstarice, a i zbog same činjenice da je počela nova era u istoriji, simbolično je okarakterisana od mnogih istoričara i pisaca kao zora čovečanstva.

Bez obzira, međutim, na svaku simboliku, nema sumnje da je ovim revolucionarnim događajem i aktom u istoriji sveta najavljen i otvorena nova epoha — epoha socijalizma. Nije ovde mesto da se, s gledišta marksizma i naučnih marksističkih zaključaka, prave bilo kakva teoretska upućavanja o nužnom i zakonitom putu čovečanstva u socijalizam, o nužnom i zakonitom smenjivanju zastarelog eksploata-torskog kapitalističkog stroja progresivnijim socijalističkim društvenim i ekonomskim sistemom. To su stvari koje su odavno već ušle u političku azbuku, a svakodnevna politička praksa ih stalno potvrđuje.

(Napisano za „Međunarodnu politiku” broj 182)
Tomasije Mladenović

Zato se, posle svih iskustava koje smo imali i koje imamo, na četrdesetogodišnjicu Oktobarske revolucije s pravom može tvrditi da je ovaj naš dvadeseti vek — vek socijalizma.

(Napisano za „Međunarodnu politiku” broj 182)
Tomasije Mladenović

(Napisano za „Međunarodnu politiku” broj 182)
Tomasije Mladenović

(Napisano za „Međunarodnu politiku” broj 182)
Tomasije Mladenović

(Napisano za „Međunarodnu politiku” broj 182)
Tomasije Mladenović

(Napisano za „Međunarodnu politiku” broj 182)
Tomasije Mladenović

(Napisano za „Međunarodnu politiku” broj 182)
Tomasije Mladenović

(Napisano za „Međunarodnu politiku” broj 182)
Tomasije Mladenović

(Napisano za „Međunarodnu politiku” broj 182)
Tomasije Mladenović

(Napisano za „Međunarodnu politiku” broj 182)
Tomasije Mladenović

(Napisano za „Međunarodnu politiku” broj 182)
Tomasije Mladenović

(Napisano za „Međunarodnu politiku” broj 182)
Tomasije Mladenović

(Napisano za „Međunarodnu politiku” broj 182)
Tomasije Mladenović

(Napisano za „Međunarodnu politiku” broj 182)
Tomasije Mladenović

(Napisano za „Međunarodnu politiku” broj 182)
Tomasije Mladenović

(Napisano za „Međunarodnu politiku” broj 182)
Tomasije Mladenović

(Napisano za „Međunarodnu politiku” broj 182)
Tomasije Mladenović

(Napisano za „Međunarodnu politiku” broj 182)
Tomasije Mladenović

(Napisano za „Međunarodnu politiku” broj 182)
Tomasije Mladenović

(Napisano za „Međunarodnu politiku” broj 182)
Tomasije Mladenović

(Napisano za „Međunarodnu politiku” broj 182)
Tomasije Mladenović

(Napisano za „Međunarodnu politiku” broj 182)
Tomasije Mladenović

(Napisano za „Međunarodnu politiku” broj 182)
Tomasije Mladenović

(Napisano za „Međunarodnu politiku” broj 182)
Tomasije Mladenović

(Napisano za „Međunarodnu politiku” broj 182)
Tomasije Mladenović

(Napisano za „Međunarodnu politiku” broj 182)
Tomasije Mladenović

(Napisano za „Međunarodnu politiku” broj 182)
Tomasije Mladenović

(Napisano za „Međunarodnu politiku” broj 182)
Tomasije Mladenović

(Napisano za „Međunarodnu politiku” broj 182)
Tomasije Mladenović

(Napisano za „Međunarodnu politiku” broj 182)
Tomasije Mladenović

(Napisano za „Međunarodnu politiku” broj 182)
Tomasije Mladenović

(Napisano za „Međunarodnu politiku” broj 182)
Tomasije Mladenović

(Napisano za „Međunarodnu politiku” broj 182)
Tomasije Mladenović

(Napisano za „Međunarodnu politiku” broj 182)
Tomasije Mladenović

(Napisano za „Međunarodnu politiku” broj 182)
Tomasije Mladenović

(Napisano za „Međunarodnu politiku” broj 182)
Tomasije Mladenović

(Napisano za „Međunarodnu politiku” broj 182)
Tomasije Mladenović

(Napisano za „Međunarodnu politiku” broj 182)
Tomasije Mladenović

(Napisano za „Međunarodnu politiku” broj 182)
Tomasije Mladenović

(Napisano za „Međunarodnu politiku” broj 182)
Tomasije Mladenović

(Napisano za „Međunarodnu politiku” broj 182)
Tomasije Mladenović

(Napisano za „Međunarodnu politiku” broj 182)
Tomasije Mladenović

(Napisano za „Međunarodnu politiku” broj 182)
Tomasije Mladenović

(Napisano za „Međunarodnu politiku” broj 182)
Tomasije Mladenović

(Napisano za „Međunarodnu politiku” broj 182)
Tomasije Mladenović

(Napisano za „Međunarodnu politiku” broj 182)
Tomasije Mladenović

(Napisano za „Međunarodnu politiku” broj 182)
Tomasije Mladenović

(Napisano za „Međunarodnu politiku” broj 182)
Tomasije Mladenović

(Napisano za „Međunarodnu politiku” broj 182)
Tomasije Mladenović

(Napisano za „Međunarodnu politiku” broj 182)
Tomasije Mladenović

(Napisano za „Međunarodnu politiku” broj 182)
Tomasije Mladenović

(Napisano za „Međunarodnu politiku” broj 182)
Tomasije Mladenović

(Napisano za „Međunarodnu politiku” broj 182)
Tomasije Mladenović

(Napisano za „Međunarodnu politiku” broj 182)
Tomasije Mladenović

(Napisano za „Međunarodnu politiku” broj 182)
Tomasije Mladenović

(Napisano za „Međunarodnu politiku” broj 182)
Tomasije Mladenović

(Napisano za „Međunarodnu politiku” broj 182)
Tomasije Mladenović

(Napisano za „Međunarodnu politiku” broj 182)
Tomasije Mladenović

(Napisano za „Međunarodnu politiku” broj 182)
Tomasije Mladenović

(Napisano za „Međunarodnu politiku” broj 182)
Tomasije Mladenović

(Napisano za „Međunarodnu politiku” broj 182)
Tomasije Mladenović

(Napisano za „Međunarodnu politiku” broj 182)
Tomasije Mladenović

(Napisano za „Međunarodnu politiku” broj 182)
Tomasije Mladenović

(Napisano za „Međunarodnu politiku” broj 182)
Tomasije Mladenović

(Napisano za „Međunarodnu politiku” broj 182)
Tomasije Mladenović

(Napisano za „Međunarodnu politiku” broj 182)
Tomasije Mladenović

(Napisano za „Međunarodnu politiku” broj 182)
Tomasije Mladenović

(Napisano za „Međunarodnu politiku” broj 182)
Tomasije Mladenović

Ako pregledate književne kritike u listovima i časopisima širom sveta — začuđuje vas što su mnogi kritičari skeptični. Oni ne veruju u blistav razvoj književnosti tokom poslednjih godina. Jedan kritičar tvrdi da je vreme u kome živimo daleko od onih snažnih godina — prekretnica u istoriji sveta, te da je vrlo teško i snažnim književnim ličnostima da izbegnu opštu psihičku depresiju koju stvaraju „svakodnevne brige i razmišljanja o radjacijama i ratu”, da stvore delo jedinstvene opšte i pojedinačno, biti slika sveta u čoveku.

Zanimljiva je, takođe, ocena naučno-fantastične literature koja se u poslednjim godinama razvila do fantastičnih razmera i pritom izgubila minimum naučne uverljivosti. Ona se udružila sa senzacionalizmom kriminalnih romana i izvitoperava maštu čitaoaca pretkazujući mu svet budućnosti zatvoren u labirint mehanike, čeličnih naprava i nemogućih zračenja.

Shvatanje da je roman potisnuo poeziju i skoro je sasvim odvojio od čitalačke javnosti, preovlađuje, mada su najistaknutiji kritičari još uvek mišljenja da je poezija „veći rod”, sposobna za najviše sinteze, osetljivi prijemnik ljudskih osećanja i središnja utoka pravog umovanja. O poeziji, naročito evroskoj, misli se da još oscilira između velikih inspirativnih centara, između Blejka, Rilkea, T. S. Eliota, Prevera, i Bloka — Majakovskog. Tako se izdavaju dva glavna uticaja: „metafizički” i „aktivistički”. Ta „aktivistička” struja uticaja Bloka i Majakovskog jako je izražena u I-pi uopšte, gde se ujedinjuje sa nedovoljnim uticajem Berta Brehtova. Glavna zamerka upućena ovoj poeziji jeste prekor da je „masovni kič” i da rana saznanja mladića nisu vredna životno iskustva mislihača koji u toj poeziji vide nesnažljivost, galimatjias, nevesto podražavanje rečim velikim pesnicima prošlosti koji su delom i životom bili istiniti, a ne umišljene akrobate površno stečenih znanja.

Takođe je primećeno, naročito u francuskoj kritici, da se poezija već vraća jednostavnosti i okrećući se licem ka drevnoj azijskoj filozofiji, teži ka malim formama i oslobađanju od nerazgovetne metaforičnosti i suviše retorike. „Mnogo se priča i govori, a malo kazuje i ispoveda”, kaže jedan francuski kritičar. Zamerka se upućuje izdavačima i urednicima listova koji radi reklame i senzacionalizma uzdižu i slave nedoučene početnike pa ih zajedno sa čitaocima brzo predaju zaboravu, što šteti ugledu književnosti.

U tom smislu primećuje se i da je poplava romana ustvari pogrešno shvaćen odnos prema poslednjim naučnim ispitivanjima ljudske svesti. U feudalno doba, veliki jedan engleski kritičar, fabula je jedina bila vredna pažnje, a izražajna sredstva sva jednoobrazna i antiliterarna. Danas je nastala potraga za psihološkim tajnama čoveka, fabula je prezrena, a izražajna sredstva, prosto su žonglerska ispomok radi sticanja utilska ekstravagancije, odnosno originalnosti po svaku cenu.

Mišljenja o romanu podeljena su i vrlo složena. Neki kritičari misle da su glomazna dela od nekoliko stotina stranica osuđena na propast čim stignu u knjižarske izloge, a da samo ona mogu da iscrpu složenost psiholoških manifestacija čovekovih. Pa ipak, samo knjige manjeg obima, snažni-voje koncepcije i misaonijske simbo-liko ostaju najpodesnije. One su čak vrsta starog pesničkog iskustva jer su to ustvari proširene metafore.

Razvoju savremene drame većina kritičara pridaje ogroman značaj jer je dijaloška forma najteža za savladivanje i najpodesnija kao aktivistička suprotnost književno inertnim delima kakve su duge poeme, naprimer. Jedan kritičar kaže da su skeptični vazda bili poraženi, jer se budućnost ne da i naslutiti. On žali što je Emil Fage bio kratkovid pa je mislio da već sa Devetnaestim vekom književnost postaje manastirska, dostupna malom broju ljudi. Danas, ističe ovaj kritičar, književnost je rasprostranjenija više no ikad: prodira je prva u sva moderna prenosna sredstva, slušamo je na radiju, gledamo i čujemo na televiziji, osećamo na filmu, čitamo u novinama i magazinima, a možda je katkad u dnevnim razgovorima i uzbuđenjima i sami govorimo.

U SSSR-u kritičari zapažaju ve- like promene tokom poslednje dve godine. Oni ističu smelost mladih ljudi u izboru tema, nagli procvat forme i inspirativnu slobodu koja nalazi oduška u svakom književnom rodu. Teži se, piše jedan kritičar u moskovskom časopisu, ka održavanju kontinuiteta između klasika ruske literature i novotara koji su zabljesnuli tokom i posle Oktobarske revolucije. Iz ta dva žarišta, iz jednog u kome je mišao i koncepcioni obuhvat bio gigantski; a iz drugog u kome je revolucionarnost u preobražavanju forme i sadržine triumfovala, — ima dobrih izgleda da u skorjoj budućnosti dođe do divnog ploda ovog idealnog ukrštaja.

Američki kritičari jednoglasno misle da literarni prestiž u savremenom svetu pripada Americi i pozivaju se na brojna imena i staknutih pisaca. Oni veličaju is-kušenički život koji je u Americi neminovna škola svakog pisca, a li se žale na velike ideološke uticaje čijem se proboju žrtvuju sva sredstva. Čuju se glasovi da su današnji najveći američki pisci protivni konformističkom duhu i da je njihovo opozicionarstvo i stalni kritički društveni stav glavni uzrok njihove popularnosti i jedini realan put njihovih iskrene umetničke prosperitet. Veruje se u „stalan isprospet” književnosti.

U zemljama Dalekog Istoka kritičari fiksiraju glavne struje: deskriptivnu i simboličku. Deskriptivna ulazi u probujalo vreme evropskog realizma, a simbolička traži stare istočnjačke kratke forme i poučna umovanja. Lirici se pridaje veliki značaj jer se misli da samo ona krije u sebi neslučenu snagu estetičkog dejstva.

Jedan japanski kritičar piše: Gladnom čoveku morate svašta dati da jede a sitom je dovoljna jedna fina vočka da zadovolji njegov ukus i razgali ga. Nepismene morate poučavati dugim pričama, a učenima morate dati kristalne sublimisane životne mudrosti. Prvi hoće da čuju priču svačijeg života, a drugi traže od vas životni stav, mudrost koja vas izdvaja kao individualnost.

U Južnoj Americi primećuju se uticaji iz svih krajeva sveta, a najveće španski: Lorka, Neruda, Mačado, Himenes. Poezija prosto preplavljuje, tako da su izdavači, po ugledu na one u Zapadnoj Nemačkoj, neumoljivi: štampa li se jedna knjiga pesama mladeg pesnika to se smatra za pravi trijumf. Duh poslovnosti i komercijalizacije ne smeta procvatu književnosti, ali nisu retki pesnici koji pišu pesme za šlagere i šansonove. Kritika je većinom hvalospesna jer se smatra da javno mnjenje treba angažovati za književnost, a ne pasivizirati ga i odvratači ga.

Rade Vojvodić
Miodrag Maksimović

PISMO A. BLOKA

V. V. MAJAKOVSKOM OD 20 DECEMBRA 1918 GOD.

Nije tako druže, Zimski dvorac i muzeje mrzim ništa manje nego vi. Ali je rušenje staro koliko i građenje i isto toliko tradicionalno kao ono. Dok rušimo ono što nam se ogadilo, mi osećamo istu onu dosadu kakvu smo osećali dok smo gledali njegovu izgradnju. Zub istorije je daleko otrovniji nego što vi mislite, prokletstva vremena se još uvek ne mogu izbeći. Vaš krik je sve češće krik bola, a ne radosti. Mi smo, i kad rušimo, oni isti robovi staroga sveta; i krštenje tradicija je tradicionalno. Nad nama je veliko prokletstvo — mi se ne možemo lišiti ni sna ni hrane. Jedni će graditi, a drugi rušiti, jer „sve pod suncem ima svoje vreme”, ali će svi biti robovi dok se ne pojavi nešto treće što neće ličiti ni na građenje ni na rušenje.

PISMO MAJCI

Petrograd, 23 marta 1917
...Nikada niko od nas nije mogao misliti da će biti očevidac takvih jednostavnih čuda kakva se zbivaju svakodnevno. Ništa nije strašno, ovde se samo kuvarice boje. Čini se čoveku da bi se mogao svega bojati, ali ničeg strašnog nema, neobično veličanstvena sloboda, vojni automobili sa crvenim zastavama, vojnički šinjeļi sa crvenim oznakama na rukavima, Zimski dvorac sa crvenom zastavom na krovu. Litavski zamak i okružni sud su izgoreli do temelja, pada u oči lepota njihovih fasada, opaljenih plamenom, izgorela je sva priljavnina koja ih je iznutra ružila. Po gradu ideš kao u snu. Duma je sva zasuta snegom, pred njom stoje kočijaši, vojnici, automobil kojim upravlja vojni šofer provezao je neku staricu sa štakama (čini mi se Virubovu — u tvrdavu). Juče sam lutajući svratio kod Mereškovskih koji su me vrlo lepo i toplo primili, tako da sam se osenio kao čovek (a ne kao partij kako sam navikao da se osećam na frontu). Ručao sam kod njih i oni su mi mnogo štošta ispričali tako da sam stekao manje-više jasnu sliku pre-vrata: nešto natprirodno, uzbuđljivo.

ALEKSANDAR BLOK:

Ne, nije lako hodati usred ljudi
Dok se u biću već nebiće krije,
i pričati o žarkoj igri grudi
Pred onim koji živeo još nije;

Dok oko skoro pogledati ne sme
U noćni košmar svoj, u grč strahota,
Da drugi prema bledom sjaju pesme
Nasućuje o požaru života!

(Prevod Irene Grickat)

IZLOG KNJIGA

»DJECA P ŠU I RIŠU«

(„Likos”, Zagreb, 1957)

Ova veoma zanimljiva knjiga koju je izdao „Likos” zaslužuje ozbiljnu pažnju svih onih koji se bave proučavanjem dečje psihologije i može poslužiti kao dobar priručnik pedagozima. Raznovrsni materijal izvađen iz dečjih svezaka, iz blokova za crtanje, materijal o deci-bolesnicima, sav taj bogati izbor iz jednog malo poznatog perioda razvika jedne ličnosti pruža sliku sveta dečjih preokupacija, njihovih emocija, lavirint njihove psihe napregnute u jedan napor doživljavanja i razumevanja stvarnosti koja ih okružuje. Materijal dovoljan za jednu ozbiljnu studiju o tom problemu.

Prozai i poetski tekstovi ponekad zapanjuju jakom emocionalnom ustreptalošću, izvesnim skoro nadrealističkim rešavanjem oblikovanja materijala. Iz raznovrsnih poetskih priloga posebno treba naglasiti pesme male Sonje Zemļar koja zašćujućom lakoćom vlada stilom i ritmom. Likovni doživljaj realnog je vrlo interesantan, čist u kompoziciji i iznenađujuće impresivan. Interesantno je napomenuti da se i u proznim i u poetskim radovima i u likovnim prilozima oseća prizvuk rata. To se može videti u slici požara, u koloni partizana koja se kreće snežnim poljem, u poetskim varijacijama na teme oružja. Psihička trauma rata još nije izlečena. Interesantno je studirati odlomak „Ušla sam u krevet” koji iznosi dečji doživljaj bolnice i bolesti. Impresivno, iznenađujuće inteligentno, deca iznose svoje impresije koje svojim emocionalnim potencijalom pogadaju čitaoca skoro do suza. „Uglavnom su moje noći bile ispunjene tamnim hodnicima”, kaže jedno dete. Potresa to stravično prisustvo smrti u detetu koje još nije ni detinjstvo preživelo. Isto tako je strašan po svojoj tragičnosti jedan detalj iz porodice „Kad smo do veče stigli kući” koji, kao i svi ostali, može poslužiti za proučavanje patološkog formiranja dečje ličnosti, za dobru psihanalitičku studiju.

Zvezdan Jović

VUK FILIPOVIĆ:

»TRAGOVIK«

Izdavanje „Narodne prosvjete”, 1957

Mladi imaju riječ: Ta misao se može staviti kao etiketa na naše sadašnje literarne prilike. Jer sve više je mladih koji zrelošću svojih ostvarenja iznenađuju. To se i ovoga puta može reći uz pojavu Vuka Filipovića sa romanom „Tragovi”, nagrađenim na prošlogodišnjem konkursu „Narodne prosvjete”. Bilo je potrebno da prođe nekoliko godina u plodonosnom čutanju, jer se ovaj pisac počeo vrlo rano javljati sa pripovetkama, bilo je nužno da se više okrene životu da bi nam se ubjedljivije i sigurnije literarno pretstavio. Filipoviću je pošlo za rukom da jednim dubokim poniranjem u život rudara oko rudnika „Raskovo” na Kosmetu, tu do praga njegovog doma, da iz okana i ispod krovova rudničkih oživi jezikom moderne proze mnogobrojne likove i drame, svu kompleksnost prelomnih trenutaka i one velike istine o borbi neprestanoj, čiji se dah neminovno osjeća i u vjekovnim naslagama lignita.

Roman zahvata vrijeme pred rat i okupaciju.

Rudari koje slika ovaj mladi romansijer kopaju lignit i potkopavaju stare temelje života da bi ih smiješom ozarilo ona očekivano i željeno sjutra. A pisac ovaj kopa po njihovim tragovima da bi ih što vjernije i reljefnije otkrio za drugo. Taj stvaralački napor da se sugestivno transponuje i zahvati sva ona složena ljudskih odnosa i prilika, i svi oblici napora da se izade iz svoje vremena i nametnutih okova, kojevidentan je na skoro svakoj stranici ovog prvjenca Vuka Filipovića.

To sa koliko poznavanja i ljubavi, sa koliko snage ovaj pisac slika svoj svijet najbolje potvrđuje njegovu zrelost. On kao da je iz jednog poetskog nadahnuća ali suzdržanošću romansijera ostvario svoju zamisao. Njegova rečenica često sadrži toliko ritma da se približava intenzitetu stiha. Ona je silkovita, zgrusnuta, sasvim moderna po fakturi. Ona je asocijativna i dinamična kad registruje oscilacije misli i nepetost drame. Ona otkriva atmosferu iz koje izrastaju likovi, dobro izvaljani. Možda kojput smetaju česti opisi eksterijera, i oni zapravo najviše narušavaju sklad ovog romana. Njih se Filipović mora osloboditi, jer konačno vrijedi učiniti ustupak onome što iz dubine čovjeka nadolazi. Tendencija tog oslobađanja kao i rezultat osjeća se u najboljim pasazima ove proze. Ono čime najviše iznenađuje ovaj mladi romansijer jeste sigurno poniranje u lavirinte onog iracionalnog, zatim svežina njegovog jezika, a naročito njegov dijalog, funkcionalan i stilizovan.

Sve u svemu, Vuk Filipović je pokazao vrline zrelog pisca i dobru

mjeru svoga talenta. I bez pretjerivanja može se reći da „Tragovi” nijesu samo njegov uspjeli debi već i značajan roman za našu savremenu literaturu.

Ivan Ceković

»ZABORAVLJANJE KUĆNOG REDA«

Izdavanje „Omladine”, Beograd, 1957

Već na početku, kod samog naslova, počinje ovaj pesnik. Upravo, „Zaboravljanje kućnog reda” je knjiga otpora, odbrane, bežanja. Krnjević ovaj svet interesuje višestruko, i ono što je glavna odlika njegovog pesništva: da se protiv svemu, svetu, najviše sebi, najviše drugima — to je ovde, u ovim stihovima, u svakom pesmi, — uvek prenete u prvi plan; u osnovnu misao. Ali i to je važno: da Krnjević od svega toga nije izgradio i jedan svoj stav, svoje gledište, svoj put. On je ostao tačno gdje je i bio: na prostranom trgu ili zagubljivom prostoru između zidova, ostao je da se brani od sebe i drugih, da govori protiv jednog utvrdjenog i već standardnog reda, protiv nekakvih, još uvek prisutnih, građanskih obzira i samodopadnih građanske, koje bilo, pomodne i modne uglađenosti ili koketerije, svejedno. Ova poezija je i kompleksna, u svojoj nutринi, jer Krnjević, stalno, brani sebe od sebe, i kad se protiv, i kad mu se čini da voli, ili da mu zvoni glava, ili da je pronašao put u Bijelu ulicu, ili kad patetično i mutno, a čini se nonsalantno, proklamuje:

»Ja more stojim pred tvojim širokim mesištem
Dok ti plavneš znam da su ti oči mrtve
I da samo ribe i trave žive a ti si vodurina običnaa.
(More)

Nisam slučajno pomenuo njegovu pesmu „More”, ona je najbolja u ovoj knjizi. I nije usamljena, ima ih još dobrih. Ali „More” se posebno odlikuje: u ovoj pesmi Krnjević naj-sugestivnije pretstavlja sebe, svoj svet. I ovde, zar to nije prirodno kod njega: pesnik nije nem i začuden pred velikom iskonskom snagom mora, pred prostorima koji užasavaju, pred vremenom koje je vrhovno. Ne, Krnjević nije začuden, nije zadržan — on samo vidi jednu „vodurinu običnu”. Ali, i tu počinje problem, to nije pesnikov stav, ni saznanje.

Rade Vojvodić

Miodrag Maksimović

Boris PASTERNAK

Poezija

Neponovljivo svedočanstvo

Risto TOŠOVIĆ

Ako želite da ostavite za sobom svedočanstvo o događaju izuzetne važnosti u kome ste svjesno ili sticajem raznih okolnosti imali učešća, dovoljno je, reklo bi se, da se snabdate najosnovnijim priborom za pisanje — olovkom i hartijom. To bi značilo da ste se odlučili da pišete neku vrstu dnevnika u kome biste zapisivali sve što ste čuli i videli, a ponekad i ono što ste osećali. Takav bi dnevnik, neosporno, savremenicima i potomstvu dao jednu provizornu sumu činjenica koje bi mogle donekle utoliti njihovu žeđ da odgonetnu tajnu prošlosti, ali za tu vrstu svedočenja, ipak, mi ne možemo reći da ima snagu dubljeg poniranja u uzroke i posledice ljudskih postupaka. Potrebne su izvesne osobine, izuzetne, pa da neko, ko se odlučio na takav poduhvat, toliko svjesno zapostavi sam događaj, ustvari osnovni potsticajni motiv, da bi se mogao predati onome što se, često, ali prividno, pokazuje kao drugorazredno: kako se reflektuje u ljudima događaj koji te iste ljude, gotovo stihijno, čas uz diže do primamljivih visina ljudskog, čas ih nemilosrdno baca u ponore poroka i izopačenosti.

U tom slučaju događaj će poslužiti kao polazna tačka, ili, tačnije, kao opšte merilo, da bi, kasnije, dobio svoje prave ljudske dimenzije, svoju ljudsku suštinu, vrednost svoju u ljudima koji taj događaj, konačno, svojim postupcima i određuju.

Tako, gledan iz ovog ugla, i takav jedan sudbonosni događaj kakav je bila Oktobarska revolucija, događaj koji je imao dimenzije jednog od najvećih istorijskih potresa, jer je iz temelja rušio konvencije na kojima su se gradili odnosi među ljudima, literarno se osvedočilo jedino tamo gde je pesnik imao toliku unutarnju sigurnost da se ne pada svojim strastima, već da sačuva duhovnu nezavisnost, što će reći da, po svome prirodnom pravu, u svakoj situaciji, sve meri merilima čovečnosti. Takva literarna svedočanstva o „danima koji su potresli svet“, o tom nezapamćenom svedočanstvu ljudskom komešanju na jednoj se stini Zemljine kugle, o tom surovom obračunu sa starim svetom i neminovnom rađanju novog u krivoluptanju, bedi, sveopštem bolu i suzama, svedočanstva koja nam je dala još nedovršena, nedorečena, kao što je i sama revolucija još nedovršena i nedorečena, proza jednog Solohova, jednog Pilnjaka ili jednog Babelja, potvrda su ljudskog kojim literatura ostvaruje svoje neminovno trajanje među nama.

Ako je revolucija, po svome istorikom opredeljenju, rušila stare konvencije, onda je i ova literatura, kao izraz njen, donosila sa sobom jedno novo gledanje na stvari. Setimo se samo onog revolucionarnog poeta koji je tih dana zahvatio ruske umetnike: svi su tražili novu umetnost, preko noći su se rađali novi pravci, novi manifesti, možda najznačajnija revolucija umetnosti objavila se u trenutku kad i najveća društvena revolucija postaje stvarnost modernog društva. Stoga nije preterano tvrditi da su ovdje bili i mnogi počeci onoga što se kasnije, u raznim vidovima, manifestovalo u razmolikim strujanjima koja su pratila rađanje moderne umetnosti. Što su, kasnije, ovi revolucionarni motivi dobili druge smerove, nije predmet ove beleške. Reč je, međutim, o literaturi koja je, i sama delo revolucije, svedočila istinito o tom velikom istoriskom činu novim jezikom i novim duhom, pa tako i sačuvala moć traganja i svoju radoznalu svežinu. Po analogijama istoriskim, znamo da je to tako zato što u prvi plan nije stavljala spoljašnju dramatičnu nego duhovni pejsaž revolucije, njene ljude, postupke njihove, gledanje njihovo na svet, tojest sve ono što ih je određivalo kao ličnosti. Da tako nije bilo, ova literatura bi ostala na periferiji života, pa, nužno, u jednoj drugoj situaciji, ne bi izazvala otpor kod konzervativnih ljudi koji, mada i sami učesnici u revoluciji, nisu nikada uspevali da shvate njenu revolucionarnu suštinu.

Potreba da o revoluciji svedoče pre svega kao o revoluciji duha, nužno ih je izdvajala iz koloseka dnevnih razmišljanja o strategiji, taktici, propagandi, „stvari revolucije“, „nužnosti pobeđe“, „potrebi dana“, i svega onoga o čemu se moralo govoriti po štabovima i komitetima revolucije. Ovi domentalni, iako sudbonosni za revoluciju, nisu bili sudbonosni i za literatu-

ru. Oni su, kao i sam život, bili predodređeni za literarno posmatranje, oni su se svrstavali u činjenice koje su sadržavale moć da dočaraju ambijent, postupke, opredeljenja, dakle kao i svaki drugi životni podatak. (Nije li, možda, tu razlog i nepromišljene sujete koja je ovu literaturu bespravno i nemotivisano optužila da izneverava činjenice i da o borbama revolucije govori neistinito?).

Nijedan od ovih pisaca, kome je revolucija omogućila takvo gledanje na stvari, nije, međutim, sebe izdvajao iz tih „dnevnih potreba“, nije sumnjao u njih. Ali je, stoga, svaki od njih izdaju revolucije izjednačavao sa izdajom svoje umetničke savesti, što znači da je imperativno težio da o revoluciji govori istinito, ne zataškavajući ništa, upravo onako kako je to i revolucija tražila. Tako će se desiti da će oni — svedoci surovih obračuna u jednom surovom trenutku moderne istorije — postaviti pitanje, bezazleno možda ali sudbonosno ipak: može li revolucija da ubija kada je došla da bi sprečila ubijanja i sramotu čovekovu?

Babelj je ovo pitanje postavio nagledavši se stravičnih klanja u bezbrojnim jurišima Crvene konjice. Doživio je ta klanja i doznao da su neminovna, jer da revolucija nije ubijala — nju bi ubili. Ali, od te očigledne istine, on je morao da pođe dalje. Pesnik,

predodređen da glasno ili tiho govori, ali da govori o čovekovim nemirima i sumnjama, morao je izraziti ovu sumnju i zbog sebe, ali manje zbog sebe koliko zbog nas da bi nam kazao istinu o dvostrukoj duši revolucije, da bi nam objasnio čoveka, jer on je revolucija. „Ti ne znaš šta voliš, Hedali, ubi te, onda ćeš to saznati, a ja ne mogu da te ne ubijem jer ja sam — revolucija...“ „Ona ne može da ne ubije, Hedali — govorim starcu, jer ona je revolucija.“

Babelj se lomi u ovoj zbujujućoj nedoumici i zna da revolucija ne može da pobedi ako ne ubija, ali on zna da ne može biti njen istinski svedok ako ne kaže glasno tu svoju sumnju. Ona je stravična, sudbonosna, kao što su bili stravični i sudbonosni trenuci kada se javila u svojoj tragičnoj viziji: šta je čovek u velikim burama koje potresaju svet i svest? Babelj je postavio jedno od onih velikih pitanja današnjice (jer revolucija još traje): kakva je sudbina ličnosti u revoluciji? Pitanje, dakle, koje će od tada stalno lebdeti na usnama čoveka ovoga našeg modernog doba, a koje će umnogome određivati njegov duhovni život.

Babelj, razumljivo, nije mogao dati odgovor na ovo pitanje, kao što ga nije mogao dati ni jedan Pilnjak, ni Solohov, ni mnogi drugi, ali nam je dao nekoliko ubedljivih svedočanstava o velikim i

malim sudbinama ljudskim u tom vihoru na pragu modernog doba.

Možda najvrednije u ovim svedočanstvima su vidovita zapažanja o tome kako su mali i priprosti ljudi primali velike ideje revolucije, ginući za njih i poistovetujući se s njima. To je jedno bolno, duboko ljudsko, pomorno sagledanje tragičnog i uzvišenog puta čovekovog. Babelj nema Piljnjakove sposobnosti za univerzalno, on nema te slobode da na činjenicama dograđuje stravične poetske vizije, nema ni njegove sete za starim i drevnim, nema ni metafore, ni kitnjastog stila, ni jeda, ni gorčine. On je samo svedok sa visokim moralnim stavom. Svedok koji u odlomcima priča sudbine o ljudima svakojakim (o tim fragmentima revolucije) koje je revolucija pokrenula sa svojih ognjišta u bitke za ciljeve velike i nejasne. Ali, koliko god je to pisac fragmentaran, njegova svedočanstva imaju uvek opšte značenje. Uzmimo samo, kao primer, sudbine onih mnogobrojnih mladih kozaka što su sa čudnim klikom na usnama: „Za svetsku revoluciju“ ginuli po stepama ukrajinskim. Babelj je na potresan način umeo da sjedini taj čudesno fascinantni verbalizam sa stvarnošću koja je bila i svirepa i tragična u svom ljudskom uznošenju i ništavilu. Ali, Babelj ništa nije izmišljao. On je posmatrao život i dolazio do zaključaka koji nama mogu biti i čudni i ne uverljivi, pa ipak istiniti: taj klik na usnama kubanskog kocača će nikad nije bio lažan i samo verbalni izraz jednog doba, nego živa stvarnost, njena krv, njena misao. Babelj je pisac osobite vidovitosti kada nam na jednostavan način govori kako su ti mali ljudi u životu povezivali ideje revolucije sa svojim životnim potrebama, ali nikada ih ne izneveravajući i ponižavajući ulepšavanjem njihovih postupaka, nego uvek govoriti istinu o njima kao ljudima običnim, smrtnim, grešnim, surovim, lakoumnim, obdarenim svakojakim vrlinama i porocima, dajući nam i sliku revolucije po njihovom liku, jer revolucija za nj nikada nije bila nešto apstraktno, već deo čoveka, on sam, njegova duša i njegovo telo. Njegova gledišta su se zasnivala na istini, a istina je nalagala da se o ljudima govori otvoreno i da se ništa ne zataji. Ni ogromno poštovanje prema revoluciji, njenoj velikoj ideji, nije moglo sprečiti, nije smelo da spreči, reč istine. Revolucija je s njom samo napredovala, s njom se preobražavala u ljudsku svest, s njom je i pobedivala. Ovo novo gledanje na život, toliko strano starom svetu i staroj umetnosti, međutim, nije u sebi sadržavalo i čar dopadljivosti za one koji nisu voleli golu istinu. Tragična sudbina Babeljeva uzvišena je potvrda njegove moralne gordosti i odanosti umetnosti i revoluciji.

E. Segal: Objasnili su se (sa Treće izložbe mladih umetnika Moskve, priredene meseca jula ove godine)

SVEČANOSTI rušenja i obnove života

Stozvuka neomeđena prostranstva ruskog Februara i Oktobra 1917 odjeknula su u književnosti melodijama i temama rušenja vekovnih temelja života. Na poetske doživljaje bura u mikrokosmosu ljudske duše, na literaturu neodređenih unutarnjih nemira i efemernih moralnih konflikata, na književna traženja apstraktnih puteva preobrazaja sveta pala je gigantska senka opštih potresa u ljudskom društvu, neizgladivih sukoba među njegovim klasama i pukla u nedogled perspektiva jednog stvarnog preobražaja u ljudskim odnosima. Glad, ta neminovna pratilja svih meteža, bez ostatka je progutala sve unutarnje nemire, sva osećanja osim grubo materijalizovanih nagonskih prohteva sračunatih na samoodržanje i održanje vrste. Revolucionarni trenutak, u kome je smrt bila stalno prisutni saputnik života, počinio je problem prolaznog i večnog koji je rešavala sva prethodna književnost kadgod je dublje zahvatala odrednice ljudskog života.

Taj suveren trenutak u kome su burno sagorevale vekovne pretpostavke o ljudskim odnosima, žičevke o svetlu kristalio se polako, još neobličene, maglovite vizije novoga sveta. Rušenju su ruska inteligencija, i napose njeni književni poslanici bili već odavno vi-

ni. U svom rušilačkom naletu revolucija je okupila najveći deo, po životnim i umetničkim koncepcijama, inače vrlo raznorodnih književnika. Ona je nadahnula kamerunski liričara, pesnika „beskrajja“ i „mira“ K. Baljmonta da peva „Ruskom radniku“ i teškom čekiću koji

Mila STOJNIC

je „pao i u paramparčad razbio uporišta kmetstva“ u Rusiji, da poziva na „boj sa mrakom prsa u prsa“. Zbog njega je i putnik na nepostojećim stazama mističnih traženja preobražaja sveta Minski u svojim beskrajnim krivudavim putovanjima još jednom svratio na staze revolucije da uzme učešća u svečanosti rušenja i klikne u zanosu, koji je njegovo normalno stanje, „za poslednji boj kao za praznik pripremite se! Ko nije sa nama protiv nas je i mora propasti“. Aleksandar Blok će svoju poemu „Dvanaestorica“ pisati uz „strašni tresak se kojim se slamao stari svet“, i on će taj tresak „skoro fizički osećati“, zato će i u poemi „ostati nešto od te buke“. Brjusov će svoj „idealni svet“, „stvoren u tajnim snovima“ žrtvovati „novome boju,

u ime nove slobode“ i za trenutak se odredi svojih stvaralačkih htenja pod geslom „Rušiću sa vama, a graditi ne!“ Taj rušilački akt će simbolisti doživeti kao očišćenje duhova, propleterski pisci kao romantiku barikada, bojnih poklika i umiranja za velike ideale, nastavljajući klasičnog ruskog pesništva će pokušati da izbegnu susret sa njim i otače u okvirima svojih nemoćnih jecaja za starim, a futuristi će ih sve zaglušiti svojom poezijom „ulica i trgova“, diskusijama i kafanskim skandalima.

U traženju sopstvenih izraza revolucionarni sadržaji su razlili tokove prethodne ruske literature i preplivali mede koje joj je postavilo najpre rusko plemsvo, pa raznočinac-intelektualac i najzad ratovi sa svojim patriotskim bojama. Ono što je ostalo u tim opustošenim medama dokrajčiće svoje poslednje dane sa jalovom nadom na osvetu, pod krovovima Pariza u grupi „Preporod“, oko „Plamena“ u Pragu, u okrilju izdavačke kuće „Epoha“ u Berlinu i ko će sve nabrojati gde, rasejani po sličnim grupicama obeju Amerika i svuda po svetu. Tamo će se vremenom izdiferencirati duhovi. Polako će se vratiti u domovinu Aleksej Tolstoj sa jednim od najlepših i najdubljih literarnih svedočanstava o revolu-

VELIMIR HLJEBNJKOV

VELIMIR HLJEBNJKOV rođio se 28 oktobra 1885 godine u selu Tundutova Astrahanske gubernije. Čeo život je proveo u Kalmičkoj stepi. Studirao je u Kazanu gde je pripadao naprednom omladinskom pokretu. Počeo je pisati novele još kao srednjoškola, ali se u literaturi pojavio tek 1909 godine i to sa poemama. Pripadao je književnoj grupi Vjačeslava Ivanova, Brjusova, Majakovskog, Burljuka i dr. od kojih su većina kasnije bili

futuristi. Za života je vrlo malo objavljivao. Njegov, inače veliki književni opus sačinjava je, nepotpun, tek 1931 godine. Po književnim shvatanjima stoji na granici između futurista i simbolista, što je naročito izraženo u njegovom shvatanju da „pored jezika reči, akustičkih jedinica, postoji i jezik satkan iz jedinica uma (tkanina pojmova koja upravlja akustičkim jedinicama)“.

PRETRES U NOĆI

(Odlomak iz istoimene poeme)

Šestim sam čulom osetio
Belu zver.
Jelen! Osećam
Miriše na belo
On to nešto brekće!
Za zavesom je stajao,
Pritajio se tu mamin sin.
Promaši
I smeje se.
Velim mu: „Stoj maki!“
A on:
„Ciljaš mi u čelo šta li?“
„Tako nešto“, velim
— Trah-tak-tak!
A on je tako veselo
stresao glavu
Smeje se.
Raš kao da se o ceni radi
Kao da se cenjka.
I to je neka vrsta trgovine.
Jasno
Svak jednom mora umreti
Dvaput se ne može.

(Prevela Mila Stojnić)

LEONID MARTINOV

LEONID MARTINOV rođen je 1905 godine u Omsku. Pese je počeo da objavljuje 1922 godine. Stampao je nekoliko knjiga stihova — istori-

sku poemu »Tobolski letopisac«, liriku »Ercinska šuma« i druge. Poslednja zbirka »Stihovi« objavljena mu je 1936 godine.

I OPET NEBOM

I opet
Nebom
kruže ptice:
Golubi,
Ševe,
Laste smeđe.

No treba znati za granice,
Za krajnje tačke, za sve mede!

Hej!
Čemu kruženje sred neba!
Let bez ravanja vam je loš.
Jer praviti figure treba —
Trotglove i nešto još!

No ipak
Jure,
Zbrku prave,
Uzmuvala se grdno već.
Ko da na ptice svoje glave
Ne deluje sa zemlje reč.

Ne valja!
Tužan slučaj! Šteta!
Izgleda, nema reči te...
Kao i pre sto tisuć leta
Sad lete ove ptice, gle!

Dosta!
Kroz etar jednu strogu!...
Kazaću njima da to ne dam.

No
Ja se rešiti ne mogu.
Samo sam stao
Pa ih gledam.

Smrkava se.
Zrak večernji,
Dužajući sporim tokom,
Zuri u grad neizmerni
Februarskim mutnim okom.

Ali već je
Dobre volje.
Mrk mu nije pogled sada:
Naučio iznenada
Da na ljude gleda bolje.

(Preveo L. Z.)

ciji romanom „Hod po mukama“, Kuprin sa svojim starinskim romantizmom i tugom za domovinom i jedan za drugim „dopuzaće u prašini“ poput Tolstojevog „Hromog gospodina“ slomljena sreća natrag na nacionalne izvore svojih nadahnuća. Sa hrpicom suznih vizija domovine u kojima će i zaostalo rusko selo i beda dobiti patinu idile dobrojače poslednje od svojih osamdeset godina stari Bunjin ostavišti književnosti svoga naroda rukovet priznatih dela iz svog emigrantskog perioda. No duh vremena će i u njihovom delu nevidljivo učiti. Revolucija će i ovdje na svoj način biti odražena. Rušilački revolucionarni akt će ovdje izazvati poeziju užasa i tuge, razorenih domova i ljudskih malih sreća... ali poeziju. On će, neumitan kao kob, srušiti nesuvisle mistične vizije i krado-mice u njih uplesti iskidanu logiku revolucionarne stvarnosti i u poetske simbole uneti značenja svojih sadržaja. Kroz aritmične, iskidane damare poezije Andreja Bjelog i proze Borisa Pilnjaka poteći će razbucani trenuci od kojih svaki za

sebe pretstavlja čitavo razdoblje u istoriji razvoja ne samo ruskog, nego i uopšte ljudskog društva: „sua vlast sovjetima“, „zmlja seljacima“, „prosveta u naroda“ itd. itd.

Stihija u naletu, taj nezadrživi rušilac bez milosti, uspostavlja u literaturi zakone haosa, snage koja opija i nosi. Njome će se inspirisati svi književni saputnici revolucije: „Serapionova braća“, imaziniisti, akmeisti, dadaisti i svi oni mnogobrojni „isti“ na koje se razbila ruska književnost u to doba. Ona će inspirisati Vsevoloda Ivanova kad bude pisao „Oklopni voz 14-69“, sumanuti, beli oklopni voz što juri nekud u neizvesnu gluhu noć i naleće na zasede bradatih partizana u tajgi, na telesa što su se prostrla preko šina da mu zaustave let kroz „divlji pejsaž bez radosti: kamen-zver, gde čak i leptir vrebaplen... pod gustim toplim nebom kao vučje krzno“. Pod tom toplom vučjom kožom „svi smo mi zveri“ sa sumnjom starog Veršiniina: „da li će ljudi posle nas dobro živeti?“

Nastavak na 8 strani

Novo u ruskom pozorišnom životu

Jedan od najmlađih sovjetskih dramskih pisaca, Aleksandar Volodin, otkriva spada među najpoznatije. Volodinov komad „Devojče iz fabrike“, premijerno izveden na sceni Centralnog pozorišta Sovjetske armije u Moskvi, već je stavljen na repertoar mnogih drugih pozorišta, a isto je pružio povoda za veliki broj napisa u listovima i časopisima, kao i za diskusiju preko časopisa „Teatr“ čiji je glavni urednik istaknuti dramski pisac Nikolaj Pogodin.

Mišljenja kritičara o delu mladog književnika većinom su veoma povoljna. List „Sovjetska kultura“ konstatuje da je Volodinov komad stekao priznanje, a u časopisu „Moskva“ kritičar K. Rudnicki naglašava da je Volodin napisao komad pun životne svežine i izvanredno privlačan. Ovaj kritičar piše: „Devojče iz fabrike“ je delo prokano snažnim i nezadrživim patosom negodovanja protiv formalističko-birokratskih metoda rukovođenja, protiv zamene živog stvaralaštva dosadnom kancelarštinom, protiv lažnog paradiranja...“ Kroz ceo komad, kako podvlači Rudnicki, prodeva se piščeva ljubav za omladinu, piščeva vera u njene duhovne snage i poštenje.

Tema suočenja vedre i časne mladosti s šablonskim shvatanjima, s gotovim formulama za sve situacije, stanja i odnose, s licemernim nazovi-moralom i dojadelim sitničarstvom birokratskog komсомolskog rukovodioca u fabrici razvijena je u Volodinovom delu duhovito, bez primese didaktičkih rešenja. Zahvaljujući tome, komad „Devojče iz fabrike“ deluje kao isečak iz stvarnosti, autentično dat i uverljiv, dok bi pod perom drugog pisca ova tema lako mogla postati neka vrsta dramatizovane diskusije o pitanjima pravog i lažnog morala, o dobrim i rđavim komсомolskim rukovodiocima itd. Uspehi Volodinovog komada objašnjava se upravo time što je mladi pisac ostvario likove kao realna bića sa njima svojstvenim, veoma konkretnim težnjama, shvatanjima i psihološkim stanjima, a ne kao ilustracije ovih ili onih istina i postavki. Reljefno je ovaploćen, naprimer, lik Bibičeva, nesposobnog, površnog i formalističkim odlukama sklonog komсомolskog funkcionera. Taj Bibičev živi na pozornici vlastitim životom — skučenim, sumornim,

sitno birokratskim, — nesvesno, ali uporno težeći da zarobi i uguši svačiju radost i vedrinu u svojoj neposrednoj okolini. Sukobljen s dihovnom svežinom, odlučnošću i vedrom pameću Zenjke Šulženko — „devojčeta iz fabrike“, Bibičev se oseća pobuđen, sasvim prirodno, da stupi u bitku, čije faze sve vidnije razotkrivaju suštinu njegove sputane i sputavanja željne psihe. Fabela Volodinovog dela zasnovana je prvenstveno na tom sukobu, protkanom peripetijama koje ustvari nisu bile najbitnije za pisca.

Težište dela je na lirskom, poetičnom humoru, što je nastojao da istakne u svojoj režiji (na sceni Centralnog pozorišta Sovjetske armije) mlađi reditelj Boris Ljvov. Pišući u časopisu „Teatr“ o vlastitoj rediteljskoj koncepciji, kao i o dosad iskazanim mišljenjima kritičara, Ljvov je potvrdio da se u komadu Volodina organski prepliću tanani, uzdržljivi lirizam s ostrim, katkad jetkim humorom. Između ostalog, Ljvov prebacuje Veri Smirnovoj, koju inače smatra ozbiljnim i promisljivim kritičarem, što u svojoj pozitivnoj oceni komada „Devojka iz fabrike“ ipak ne priznaje ovom delu „mobilizatorsko dejstvo“. Ljvov je, po svemu sudeći, uopšte protiv toga da se umetnosti postavljaju zahtevi za neposrednim mobilizatorskim delovanjem, i stoga traži drukčiji odnos prema Volodinovom komadu koji, prema rediteljevoj oceni, obiluje složenim i raznolikim unutarnjim zvučanjima, nastavljaajući umnogome tradiciju Čehovljeva pozorišta.

Četrdesetogodišnjica Oktobarske revolucije obeležena je u sovjetskom pozorišnom životu festivalom koji obuhvata ne samo dramska, operna i dečja pozorišta, već i ansamble — muzičke i baletske. Ovaj festival traje do kraja godine, a biće završen prikazivanjem najboljih ostvarenja u Moskvi. U sadašnjem, prvom ciklusu festivala vrši se smotra pozorišne i koncertne delatnosti po republikama, odnosno po gradovima Ruske Federacije.

Sovjetska dramska pozorišta uvela su u svoj repertoar više dela na teme iz Oktobarske revolucije, a među njima — novu dramu poznatog pesnika Ilije Seljvinskog „Veliki Kiril“, kojom se završava njegova trilogija „Rusija“, kao i komad Aleksandra Kaplera „Olujna godina“, u kome su dati likovi Le-

nina, Krupskaje, Gorkog i Deržinskog, a prikazana su zbivanja u Moskvi, i dramatičnim, prelomnim letnjim mesecima 1918. godine. Tematika revolucije obrađena je i u novim delima dramskih pisaca K. Gubareviča („Vrhovna komanda“), M. Šatrova („U ime revolucije“), P. Borisova („U zoru“) itd.

Iz drugih tematskih područja čitljivi su sadržaji mnogih drugih komada koji će takođe uskoro doživeti premijere na sovjetskim pozornicama. List „Sovjetska kultura“ piše da su ova dela posvećena savremenim društvenim temama. Pominju se „novi komadi poznatih književnika — „Zašto su se zvezde osmehivale?“ A. Komejčuka, „Neka je sa srećom“ M. Svjetlova, „U traženju radosti“ M. Rozova, „Drugovi romantičari“ M. Sobolja.

Uglavnom se završila duga i iznošenjem mnogih nepodudarnih mišljenja obeležena diskusija — ili, tačnije, niz diskusija — o nekim rečima naročito zapaženim u toku prošle sezone. U odnosu na komad Aleksandra Štajna „Hotel Astorija“, koji je u moskovskom pozorištu „Majakovski“ režirao Nikolaj Ohlopkov, raspravljalo se i o delu, i o režiji. Ovaj komad, čija se radnja razvija u danima opsade Lenjingrada, postavljen je na način neobičajan u sadašnjoj praksi sovjetskih reditelja: iščezao je ne samo „četvrti zid“, već i ostala tri, ličnosti se kreću na malom podijumu postavljenom nasred scene, a zhatan deo njenog prostora ispunjava veliki orkestar. Preko partera prebačen je most koji se pruža do podijuma a namenjen je glumcima — učesnicima predstave.

Ima kritičara koji smatraju da je Ohlopkov ovakvim rediteljskim rešenjima izneverio karakter i stil Štajnovog komada. Tako, naprimer, K. Rudnicki kaže da je komad usredsređen meditativan, dok je režija bučna i plakatski upadljiva. Isti kritičar je znatno pomirljiviji u svome osvrtnu na drugi Ohlopkovljev poduhvat — na njegovu restauraciju vlastite režije (iz 1934. godine) Pogodinovog komada „Aristokrati“.

I ova predstava je režirana u duhu namernog, dosledno sprovedenog udaljavanja od ma kakve scenske iluzije. Štaviše, Ohlopkov kao da teži diskreditovanju svega „verodostojnog“ na pozornici i svakim potezom svoje režije naglašava svoje neslaganje sa spoljašnjim podražavanjem realnosti. Zavesa je uklonjena. Jedan deo publike sedi na pozornici, dok je gledalište delimično pretvoreno u pozornicu. Nasred dvorane nalaze se dva okrugla, uzanim mostićem spojena podijuma — i na njima se prikazuje Pogodinov komad. „Posluša“ pod potumaskama, odevena u kombinaciju, posluje od početka do kraja predstave, dodajući glumcima potrebne stvari i odnoseći nepotrebne, izazivajući „buku talasa“ uobičajenim sredstvima, ali na očigled publike itd. Drugim rečima, gledaocu je pokazano sve što se obično krije od njega, iluzija je razotkrivena i ismejana.

Dugo se raspravljalo i o jednom novom rediteljskom tumačenju dela Lava Tolstoja „Carstvo mraka“ — o režiji Borisa Ravenskih u moskovskom Malom pozorištu. Mišljenja su se kretala od najodlučnije negacije do najodusevljenijih pohvala. Dok je naučni saradnik Instituta za istoriju umetnosti pri Akademiji nauka SSSR-a M. Čudnovcev tvrdio da je Ravenskih izopćio smisao Tolstojeva komada, časopis „Teatr“ stao je na gledište da ovo mišljenje „obeledanjuje neodrživost jedne maliko obnovljene vulgarno-sociološke koncepcije“. Na kraju se pokazalo da znatna većina kritičara smatra režiju Borisa Ravenskih jedinom od najznačajnijih ostvarenja sovjetske pozorišne umetnosti u toku poslednjih godina, veoma visokim umetničkim doimetom.

Klasični repertoar sovjetskih pozorišta obogaćen je u poslednje vreme nizom dramatizacija dela Dostojevskog — „Zločina i kazne“, „Poniženih i uvređenih“, „Sela Stepančikova“, „Kockara“. Štampa isti će da je veliko interesovanje za ove dramatizacije potpuno razumljivo, jer su sovjetska pozorišta „posle dugog prekida ponovo u mogućnosti da rade na izvanredno bogatom materijalu“, koji pružaju dela Dostojevskog (časopis „Teatr“, broj 7 za 1957. g.). Moskovsko Malo pozorište, koje pretežno gaji klasični repertoar, prikazuje „Selo Stepančikovo“ u dramatizaciji književnika Nikolaja Erdmana i sa slavnim glumcem Igorom Iljinskim u ulozi Fome Fomičeva Opiskina.

Milan Zarić

Dnevnik sa puta po Sovjetskom Savezu

Mladen OLJAČA

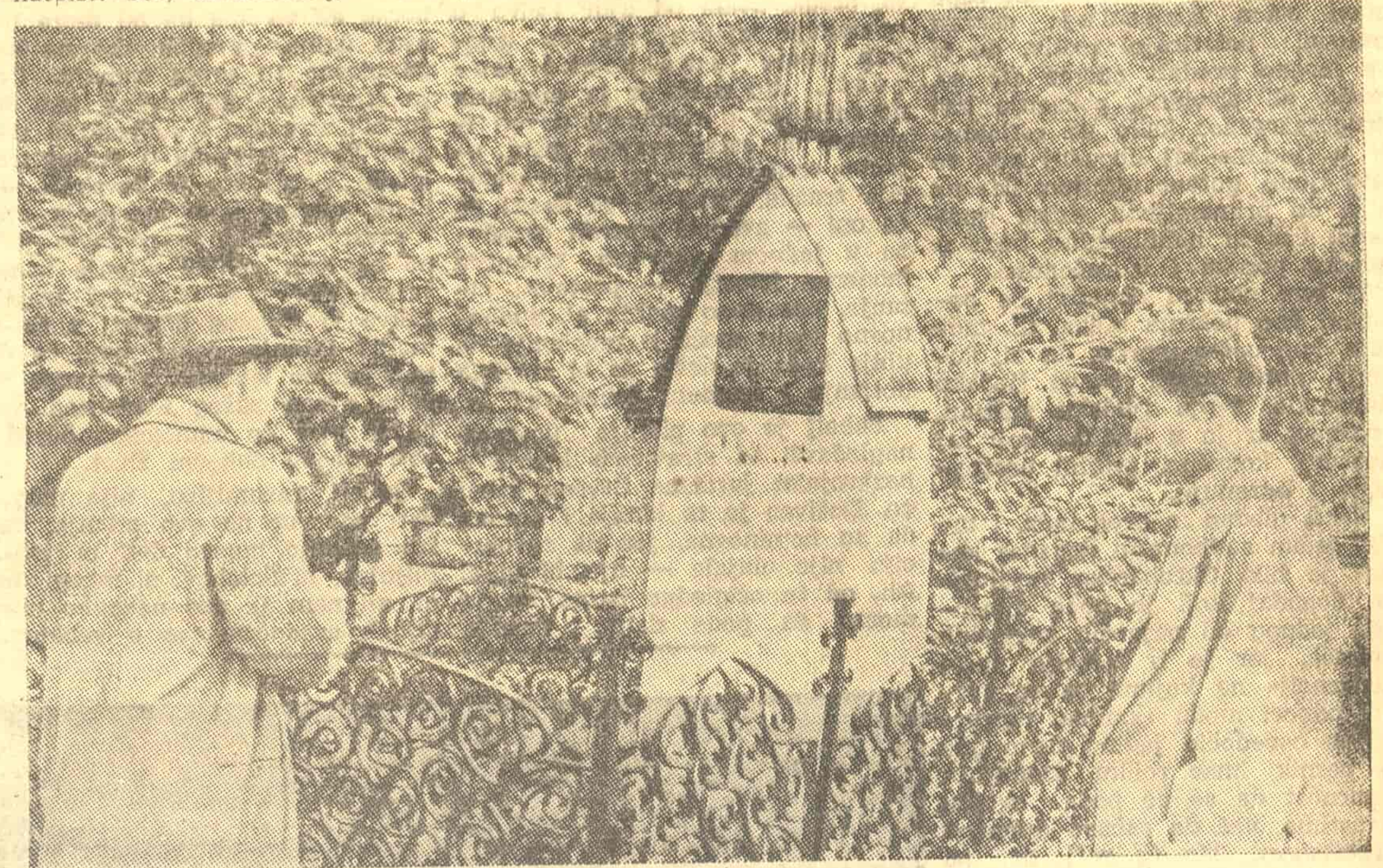
Čop, 4 jula 1957

Probudili su nas sovjetski carinici. Prilično grubo, kao uostalom i svi carinici na svetu, rekoše nam da ustanemo. Dadoše nam formulare s pitanjima:

1. Kakvu robu nosite i kojim licima?
2. Imate li oružja?
3. Nosite li opijum ili hašiš?
4. Nosite li pisma i za koga?
5. Imate li strane valute?

Svanulo je. Nebo je vedro, jesenje, ledeno. Vetar i ravnica. Prvi susret sa sovjetskom zemljom deluje obično. Kao i Mađarska. Zemlja nije crvena. Lokomotive užasno čiče. Njihov pisak prodire do mozga.

Stanica Čop je besprekorno čista. Na nekoliko spratova, sa mermernim stubovima, deluje imponozantno. Ukrašeno stepenište. Velika čekaonica. Biblioteka. Prostorija za razonodu. Restoran. Prodavnica slatkisa i druge odaje. Sve je neobično lepo i prijatno. Čudim se ovakvoj čistoći. Da li se Rusija zaista išćupala iz feudalizma? Sudeći po ovoj železničkoj stanici, otišla je daleko u progres i kulturu... Jedino sumnjam u potrebu ovolikog broja službenika. Ima ih previše. Plave i crvene uniforme. Ima i žena. Na mnogim vratima stoje natpisi: Šef, Zamestitelj, Dežurni, Kontrolor itd.

Novodevojačko groblje u Moskvi — grob A. P. Čehova

MUZIKA

Dva granitna stuba

Pisati u povodu proslavljanja jednog prekratnog društveno-istoriskog kompleksa događaja, izatkanog iz mnoštva pojedinačnih događaja, bila bi uglavnom stvar nadležnih i pozvanih. Ali, Velika oktobarska revolucija iz 1917. godine, u Rusiji, donela je na svet veliku i moćnu državu, u kojoj se razvijaju i neguju sve uobičajene ljudske delatnosti, u kojoj dobijaju svoje osobene pravce i svi vidovi kulturnih ljudskih potreba i zanimanja, u kojoj cveta naučno-istraživački napor ljudski (napor, koji, posle nedavne pojave precizno sračunatog klikera u vasijskom prostranstvu, upravo triumfuje i vasceli svet zadivljuje), u kojoj (državi) najzad i sve umetnosti ljudske imaju svoje posebni hod i, rekao bih, unapred postavljeni cilj. Bilo bi zato sasvim na svom mestu da i stručnjaci svih postojećih, (veštački ili prirodno) održanih umetničkih grana razvijaju živu i jasnu sliku tokova i hodova, uspona i padova (ako ih je bilo ili ima), zastoja i brzih prodora svih pojedinih grana umetnosti, u zemlji te velelepne revolucije od pre četiri decenije. Možda će neki debeli, obimni, enciklopedijski konstruisani istorisko-retrospektivni zbornik jednu takvu sliku, jednu takvu kavalikadu likova, umetničkih pravaca, umetničkih ostvarenja negde i realizovati. Bio bi jedan takav, željeni i kulturno potrebovani zbornik sovjetske umetnosti svojev-

zna istorija ljudske mašte, ljudskih misli i osećanja, ljudskih stremljenja i jarkih želja tokom četrdeset godina postojanja i svestranog zračenja jedne ogromne države, koja je zadavala udare, sejala rane ili okrepiljenja, bodrila i ponižavala, milovala i vredala, podržavala i ugrožavala milione ljudi oko sebe, izbliza i izdaleka.

Mene lično, pozvanog od redakcije kulturnog jugoslovenskog polumesečnika, da prozborim povodom proslavljanja tog zbilja veličanstvenog ruskog a posle i sovjetskog Oktobra koju reč o sovjetskoj muzici, intimno i toplo

Pavle STEFANOVIĆ

zovu na tribinu javnog istupanja dva velika i svetla imena, dva srodna i rođački vezana imena: Sergej Prokofjev i Dimitrije Šostakovič. Razume se, dobro znam, okolo njih, pre i posle njih, — jednog već mrtvog, drugog, srećom po čovečanstvo, još živog, roji se bogata, raskošna plejada sovjetskih muzičkih stvaralaca visokog i najvišeg ranga, ali oni, ta dvojica, sa svima njihovim prelepim delima koja sam čuo, i sa svima onim opusima njihovim o kojima sam jedino čitao i jedino čitati mogao, poziv su na suze, na ridanje, na bol i radost, na patnju i utehu, zbog svega onog mnogog i raznovrsnog životnog ljudskog sadržaja i smisla (ili kobnog, prolaznog, smoždavajućeg besmisla) koji nas drži i okrepiljuje, da istrajemo, da ostanemo, da sačekamo svašta, pa najzad i ono što se sačekati i dočekati ne može.

Evo, dakle, umesto kritičkog, analitičkog, muzičko-istoriskog ili muzičko-estetičkog prigodnog član ka, — jedne zacenjene, zagrcnute, životnom lepotom sveta od pamtiveka pa sve do dana današnjeg ozarene ispovesti.

Sergej Konjenkov: Autoportret

izumela, a ja bih rekao da je čak i one demonijački lucidne izume muzičko-jezičkog izraza sunarodnika Stravinskog ublažila, ništa novog u pogledu te tonskojezičke veštine formalnih kombinacija i komplikacija nije pronašla, jer nije ni htela ni želela pronaći. Ali, pre

Aforizmi

Pisati bez srdžbe o onome što je štetno — znači pisati dosadno.

LENJIN

Pesnik se pretvara u književnika i sa visine genijalnih uopštavanja nezadrživo klizi u plitak životnih sitnica, vrti se u krugu svakodnevnih događaja i uokviruje ih sa manje ili više spretnosti, tuđom pozajmljenom misliju, govori o njima rečima čiji mu je smisao, očigledno tuđ. Što je izrađenija i izoštrenija forma to je sve hladnija reč i sve siromašniji sadržaj, gasne iskrene osećanje, nema patosa; misao gubi krila i sumorno pada u prašinu svakidašnjice, drobi se i postaje nevesela, teška i bolesna.

MAKSIM GORKI

dvanaest godina, Beogradska filharmonija je izvela kantatu Prokofjeva „Aleksandar Nevski“ (o prvog godišnjici oslobođenja našeg iskrvavljenog i izmučenog grada), i tada, tako davno tada, u tom delu besprimerne sline, neuporedive snage stilizovane ruske narodne pesme, ja sam mogao čuti, i svi mi, ovdasnji smo mogli čuti, strahotna sazvučavanja, neustrašivo reske disonance, zlokobno smela razrešenja kretanja akorada u svima njihovim kombinacijama, kroz jednu jezgrovitu ritmičku snagu, koja se opisati rečima ne može. Od svih sedam delova te basnoslovne kantate ja sada neću pominjati ništa drugo do petu sliku, tonski prikaz bitke na ledu Čudskog jezera (1242. god., dakle u XIII veku naše ere), gde pršti, zveke, čangrlja, klopoče i trešti nakostrešni zid kopalja, plehanih

Mihail SVETLOV

RABFAKOVKI

Doboša kruti udar svak
Budi jutarnju maglu sanu, —
To jašuć juri Žana d'Ark
Opsednutome Orleanu

Dva pehara zaljubljen zvon
Guši muzika menuete, —
Rodendan slavi Trijanon
Te Marije Antoanete.

Od dvaest i pet sveća svi!
Sja sijalica mala, siva, —
Bdiš, prisnije no sestra, ti
Nad ispisanom sveskom štiva.

Uz huku zvona, truba znak,
Počinje sveto delo celo, —
I ognju daje Žana d'Ark
Nabreklo svoje mlado telo.

Uzdrhtat neće dželat zdrav
(Jer ne menja se boja krvi). —
Nož giljotine traži sav
Antoaneti da vrat smrvi.

Noć iza zvezda iščeze ta,
Al' tu ne susta — sred korice
Mirno počiva svladanih tma
Ispitnih spisa i stranica.

Leži, pokri se, san će doć,
Mani mučenje to prozorno.
Gle: zvezde, sišav tu, na noć,
Razidoše se kući mirno.

Vetar otvori prozor tvoji,
Ne dirnuv drugi deo zdanja.
Htede da shvati bujni roj
Tvojih spomena i uzdanja.

Devojke naše snagom svom
Stezahu remenjem šinjel jače,
Išle su pod nož s pesmom tom.
I gorele su sred lomače.

Isti zvon plavni i tad bi,
Gušen dobošem, zvuka strana...
U svakom opštem grobu spi
Pogrebena i naša Žana.

San blagim glasom mami, živ.
Ti se odazva, spiš snom težim.
A tvoj haljetak tako siv
Preko stolice mirno leži.

Rabfakovka — studentkinja Radničkog fakulteta. — Prim. prev.

(Preveo M. M. Pešić)

U brezovim stablima crvene se naselja: drvene zgrade pokrivena crepom ili raženom slamom. Mrke i crvenkaste građevine među stablima, pod krošnjama. Na krovovima se vide antene televizijskih prijemnika; mali krstovi podignuti uvis. Drvene barake i televizijske antene! Na ponekom krovu ima i više antena. Dvostruki dokaz: televizora ima mnogo, a stambene prostorije su stešnjene. Konduktori nam priča da ovamo, preko leta, dolaze čitave porodice Moskvljana. Na daču, kako kaže on. Borave ovde po nekoliko meseci. Ove zgrade služe i kao izletišta...

Gledam belu šumu. Neobično i lepo. Ovdje su negde, u prošlom ratu, bili Nemci. Stigli su pred samu Moskvu (na dvadesetak kilometara). Ova zemlja je bila prekopana. Rov do rova. Ratne rane nisu zarasle. Vide se rupčage. Ovu su nevoljivi vojnici srijlali na Moskvu i, negde krajem 41. godine smrzavali se u snegu i ledenoj zemlji. Mnogi su ostali pod brezama. Njihove leševe i njihovu krv pokrila je zemlja zauvek. Nad njom danas treperu granje belih breza, koje vetrovi povijaju. Bele breze htele bi da zaborave na strahote rata, ali ih pamti zemlja. Prekopana zemlja teško zaboravlja. Rupčage će još dugo da pamte i opominju. Sve dok ih ne pokrije trava. Uporna, gusta trava.

Moskva, grad

Uz kućice Jurija Dugorukog, koji je pre osam stotina godina osnovao Moskvu, stoji ogromna zdanja sa po tridesetak spratova. Univerzitet Lomonosova liči na čudni hram. (Kažu da ovdje stanuje 40.000 studenata). Metro je veličanstven, sav u mermeru. Tekstil jednoličan i slab, mada odbranah nema. Ulice široke, transport gust. Šoferi voze brzo, ali sudara nema mnogo. Restorani se zatvaraju u dvanaest noću. Barova nema. Ima mnogo parkova. Park Maksima Gorkog, koji je veoma omiljen, potseća na bajku. Prodavnice su pune građana koji stoje u redovima. Čeka se sve: tekstil, riba, frižideri, televizijski prijemnici. Red za automobile popunjen je za dve ipo godine unapred. (Automobil „Moskvič“ može se kupiti za 15.000 rubalja, a za jedan roman pisac dobije više). Prosečna plata je 700 rubalja. Usluga je kriminalna. Za ručak vam treba najmanje tri sata. Pivo nije ohlađeno. Donesu vam sve odjednom: i hranu, i piće, i salatu, i crnu kavu i sladoled. (Crna kava, ako ne naglasite da bude kuvana po turski, ustvari je crna zaslađena voda). Ima mnogo dvorana za koncerte i predstave. Lenjinov stadion može da primi preko 100.000 gledalaca. Publika je veoma objektivna i prosto neverovatna: zviždi ako protivnik, koji je recimo bolji, ne da gol. Baletske predstave daju se i pod otvorenim nebom. Na ulicama se govori veoma glasno. Nasred Crvenog trga mladići igraju zujalicu: dok jedan drži dlan na obrazu, drugi ga udaraju, a on pogada ko ga je udario. Mnogo se čini pozorišna umetnost, naročito opera. Ima i komedija, i satire, mada je satira pretežno umiljata. Savremeno slikarstvo je jedno, gola ilustracija dnevnih političkih događaja. Pred Lenjinovim mauzolejom neprekidno stoje ogromni redovi sveta, koji želi da vidi vodu ruske socijalističke revolucije. Među prolaznicima ima mnogo invalida, ljudi bez nogu i ruku, čije su grudi iskišene ordenjem. Pijace su slabe. Dobro odelo je skuplje nego dobar radioapar. Televizija osvaja domove. Stambena kriza je očajna — 60.000 ljudi nemaju krova nad glavom. Avion TU-104, kojim se orađani nose, prelazi udaljenost od Moskve do Vladivostoka za desetak časova. „Šta vam se najviše dopada?“ — to je pitanje koje vam postavljaju na svakom koraku. Inostrane prijatelje okru-

žuju nepojmljivom srdačnošću i sitnim gestoprimstvom...

Umetnik Arkadije Rajkin

Vodi jedno lenjingradsko pozorište. Obilazi i zasmehava Rusiju. Pozorišna trupa nosi njegovo ime. On je i direktor i glavni glumac. U svakoj predstavi je zaposlen najmanje dva sata. Čas je čuvar parka, čas milicioner, čas sekretar Rejkoma partije ili sindikalni rukovodilac. Menja profesije svakog minuta: birokrata, pesnik, vatrogasac, ministar ribne proizvodnje, režiser, frajer, penzioner, Čarli Čaplin, pevač, žena, električar, klovn, udavača, komsomolac, Džon Foster Dals, naivčina, rokenrolist, okrutnik, plašljivko, veseljak, plačljivac i siledžija. Odlično peva. Odlično igra. Glas menja neverovatno lako. U isti mah igra sedam raznih uloga i ponaša se kao najveštiji žongler. Boja glasa mu je meka, nežna, lirski. Govori nenametljivo. Sam piše skečeve koje izvodi. Od tuđih beznačajnih tekstova stvara mala čuda na pozornici, koja se igraju bez dekora. Obučen je u crno odelo, i ne skida ga u toku cele predstave. Samo ponekad natakne šešir ili nabije brkove. Izraz njegovog lica menja se neshvatljivo brzo: čas je plačno, čas razdragano, zapovedničko pa kukavno. On je rođeni komičar. Ne napada samo sitne sreske birokrate, već čese i ministre. Njegov humor potseća na Čaplina i Čehova: ne ubija, već tiho opominje...

Izlet brodom, avgusta

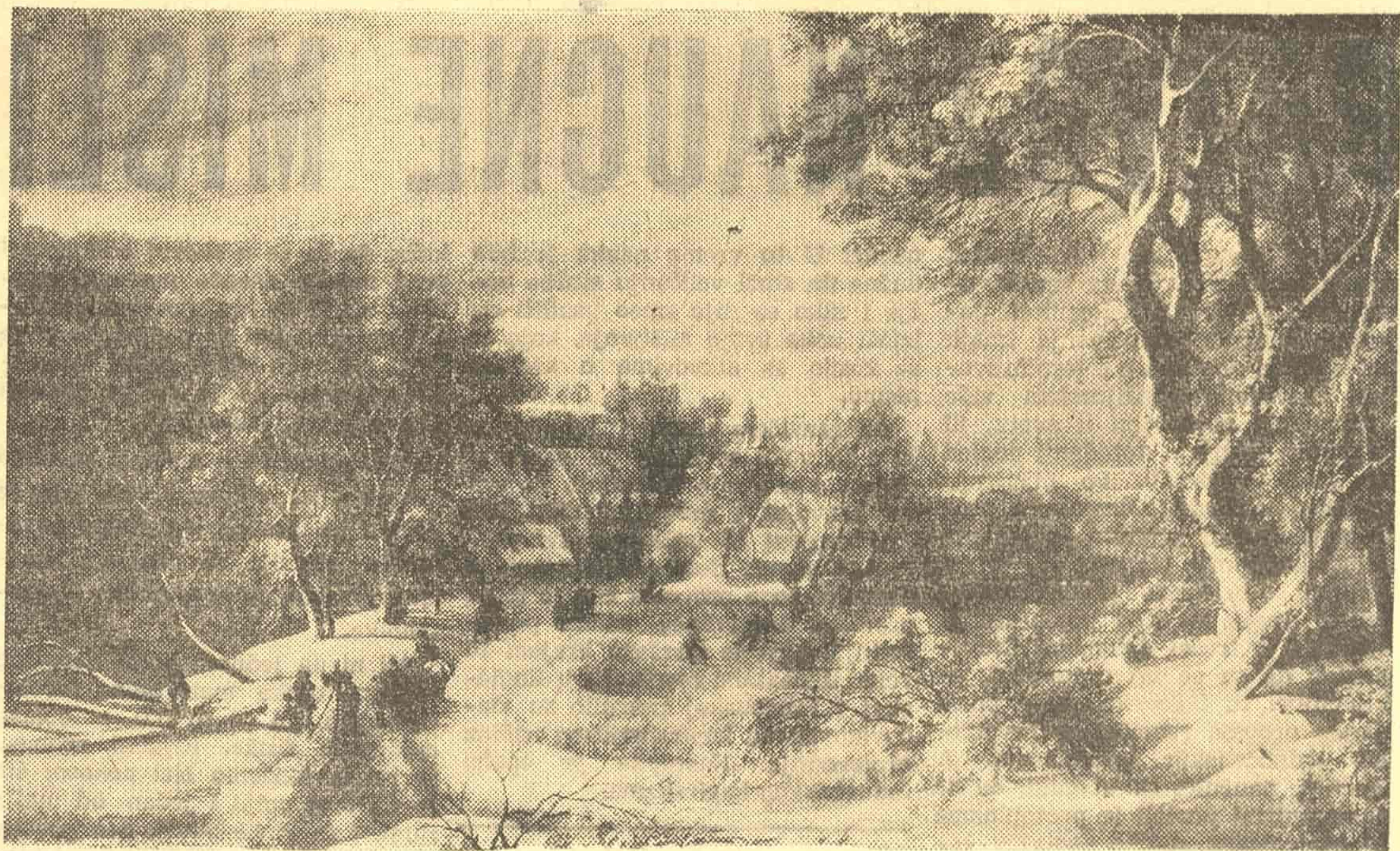
Idemo kanalom Moskva—Volga. Pisici iz raznih zemalja. Poznatijih nema mnogo. Domaćin je Surkov. Govori mnogo i glasno, uvek sa nadmoćnim osmehom. Žestoko se prepire s Poljacima... Leonov čuti natmuren. Stanja njegovog zdravlja kao da se pogoršalo. Često dlanom pokriva vilicu, koja ga boli već nekoliko godina. Namršten je i bez osmeha. Nepristano je u društvu s nekim visokim čovekom, koji mu nešto objašnjava. Leonov samo ponekad klimne glavom...

Upoznao sam francuskog pripovedača Žan Pjer Šabrola. Kaže da piše roman o Pokretu otpora u Francuskoj. Odlično peva, uz pratnju Ivanova-Krumskog, poznatog sovjetskog umetnika. Pevamo zajedno partizansku (on, ja, Ugo Moreti, i nekoliko sovjetskih drugova):

Izašao sam danas ujutro i video tebe, oprosti, draga...
Izašao sam danas ujutro i video zavojevača, oprosti, draga.
Glas devojke:
Borče, povedi me odavde...
Glas borca:
Spreman sam da umrem.
I ako umrem, voljena, sahrani me u planinama, pod senkom cveta.
Neka ljudi koji prolaze kažu:
„Kakav divni cvet!“
Ovde leži partizan poginuo za slobodu...

Pevamo zajedno: jedan Francuz, jedan Italijan, jedan Jugosloven i nekoliko Rusa. Muzičkog smisla nemamo mnogo, melodiju svi ne znamo, reči pogadamo, ali se razumemo. Pored mene je Ugo Moreti, italijanski pisac koji je, kao pripadnik Mulinolijeve vojske, ratovao po Jugoslaviji. Kune se da njegove ruke nisu ubile nijednog Jugoslovena. Grlimo se i nazdravljamo, uz pesmu. Dugo se gledamo i, osmehnuti, uveravamo jedan drugog da se među ljudima mogu podići i mostovi razumevanja.

LIKOVNA UMETNOST

Zak d'Artoa: Zimski pejzaž

Duh i misija nizozemske likovne umetnosti

Nizozemska likovna umetnost, koja u četrnaestom veku razvikom građanske kulture naglo stasala skoro do osamnaestog veka du boko prožima duh evropske likovne umetnosti, bila je podeljena političkim i verskim granicama. Reformacija i ratovi za oslobođenje od španske vlasti, stvaranje Sedam Pokrajina na severu i obrazovanje belgiske države nisu uspeali da razbiju jedinstvo i stvaralačko zajedništvo te umetnosti nego su joj podelili samo težišta, na Flandriju, Erabant i današnju Holandiju.

Koreni likovnih stremjenja u 14 i 15 veku bili su delom u Italiji, a delom u novim shvatanjima koja su se manifestovala u Nizozemskoj. Nizozemski je Italiju obogaćivala nadmoćnošću palete, strojim realizmom i otkrićem pravog pejzažnog slikarstva. A iz Italije je zračilo snažnije vladanje prostorom i slobodnije uobličavanje ljudskog tela. A možda je baš ono unutarne osvetljavanje likova, ona zatvorenost u sebe, ona kob koja leži na pojedincu, ona izolovanost čoveka, čak i u skupnim kompozicijama, možda su baš ti neprevaziđeni ostaci gotskog osećanja života to što nas danas tako dira i što kod današnjeg ljubitelja slika stvara naročito snažan afinitet sa umetnošću ranih nizozemskih primitivaca.

Hubert i Jan van Ajk, tvorci Gentskog Oltara, uneli su u slikarstvo ne samo novu tehniku slikanja uljem već stvorili, nenadmašnim majstorstvom, i nov način uobličavanja svetlosti i prostora kao prirodnog uobličavanja čoveka i sveta. To je bilo u isto vreme kada su Okehem, Dife, Joskim d Pre i Orlando d Laso pronašli prvu kontrapunkciju i novo učenje o harmoniji, te temelje moderne muzike. Rožer van der Vajden, Hans Memling, Hugo van der Hus, Kvintin Masis stvorili su ona realističko-linearna produhovljena dela u kojima se prožimaju misaona dubina gotike i vek Renesanse. Hironimos Boš sagledao je vizionarski more sveta, pejzaže groza, nadrealistički had nesvesnog, a Piter

Brojgel stvorio je mnoštvo poznatih karakternih likova i veličinu i veličanstvenost smerne prostote seljaka koji je u slikarstvu dotle smeo da se pojavi samo kao pobožni pastir, štafaža u sceni Hristovog rođenja, a sada istupio ravno-

O. Bihalji—MERIN

pravno, na mesto bogova, svetaca i kraljeva. Taj akord što ga je udario Brojgel odjeknuo je, posle jednog veka, u seljacima i seoskim prizorima Adriana Brauera. Nasuprot alegorijama baroka koje su svari idealizovale, Nizozemci, Brauer, Ostade, Tenirs, Jan Sten i drugi, stavljali su u prvi plan svojih slika, veseljački, jedri, radostni, a i grubi život naroda. Gerharđ Terboh, Piter de Hug, a pre svega Jan Vermer iz Delfta stvorili su građansku žanr-sliku: prisne zabave u toplu rasvetljenim sobama, dostojanstvenost kretanje, gracioznost stava, materijalnost odeće, najfiniju nijansu psihološke karakteristike. Naročito kod Jana Vermera, ton privatnog i intimnog, sklad boja i površina tako su majstorstvo povezani da su postali partitura moderne kompozicije jasnoće i duhovne sredenosti koja možda dopire čak u delo nizozemskih apstraktnih slikara naših dana, Mondriana i njegovog kruga.

Od sitnih stvari građanske svakidašnjice, sredine, nov odnos prema zemaljskom svetu i nova virtuoznost tehnike stvorili su mrtve prirode velikog formata. Frans Snajders, Jan Fajt, Daniel Sehers, i mnogi drugi. Pejzaž je progovorio o novom odnosu čoveka prema prirodi, inspirisanom panteističkim tu-mačenjem Spinoze, koje možda počinje Rojsdalom i nalazi svoj poslednji egzotički odjek u van Gogu. A drukčije se slika i čoveče iice: Antonis van Dajk, Rubensov dak, bio je majstor neustiljeno otmenih vladalačkih i plemićkih slika. A Frans Hals ide, naprotiv, putem odricanja i tihih tonova, preteča velikih slikara crnom i sivom bojom: Goje, Manea i Ruoa. Ali, pre svega, treba pomenuti dva ličnosti čiji su iz osnova različiti odnosi prema svetu stvorili ekstremne škole nizozemskog i flamskog slikarstva u doba baroka

i uticale na umetnost kasnijih epoha. Petera Paula Rubensa i Rembranta va Rajna.

Rubensovo flamansko-protestantsko poreklo vezivalo ga je sa praktičnim životom naroda, snažnim materijalizmom, sladostrašću i izobiljem. Katolicizam kome je prišao omogućio mu je da svoju fantaziju iziviljava u okviru biblijske legende. Njegova majka božja je u isti mah i gospoda Venera, žitijsvetaca pretvara se kod njega u barokno pozorište. Iako slaviljen slikar katolicizma i protureformacije (nasuprot protestantizmu koji se skamenio u puritanskim oblicima), on stoji s one strane religioznosti i crkvene pobožnosti, čovek sveta, diplomat, impresario apsolutne vladavine i građanskog bogatstva. Ali njegove alegorije i monumentalne slike ne iscrpljuju se u spoljašnjem sjaju i dekorativnoj reziiji, one su mu često samo povod da u orgijskoj opojnosti boje čara rastvornu igru svetla i senke, jedan svet čija će suptilna i prozračna supstancija vaskrsnuti u vizijama Renoarovim.

U svemu i svačemu, Rembrant mu je suprotan: u naglašenom opiranju baroknoj idealnosti, protivstavljanju izveštačenom alegorisanju apsolutizma, pa i mitologiji mesa. Pravi objekt Rembrantovog posmatranja nije bogatstvo, nije moć, nisu sjaj i dragocenosti, već ono što je prosto, duboko skriveno. Gde mu tema zahteva šustavu svilu i skupocena krzna, oni čine samo okvir prolaznosti i propasti svega ljudskog. Kroz maske bitisanja, kroz sve poze života, on nago veštava legendu čovekovog lica koja jedva može da se dokuči, koja se tek služi.

Izložba koju ovih dana posećujemo u Narodnom muzeju u Beogradu pokazuje nam jedan fragment razvika velikog nizozemskog slikarstva: flamansko slikarstvo sedamnaestog veka. Što nam ono donosi i pruža, dostojno je zahvalno st. To, doduše, nisu uvek snage koje su u najvećoj meri uticale na razvitak umetnosti niti su uvek najznačajnija dela. Ali su dela od ranja, pa u nama bude želja da jednog dana ovde zabruji više melodija iz velike simfonije boja koju sačinjava nizozemsko slikarstvo.

sovjetske muzike

štitova, limenih kaciga i blistavih mačeva i bodeža, čitava srednjevekovna aparatura ratne „motorizacije“ ranoj srednjeg veka. Tu je i bleji mašinizirani, obezbeđeni napor pljačkaskog čopora, koji se sa ripidama, ikonama, hramovnim dimom tamjana i surovom silom svojom ustremio na široku, bogatuu, plodnu slovensku zemlju. Na vrhuncu ovog Prokofjevskog tumultusa, u bleđoj izmaglici izbledelih boja starinskog goblena, treperi, kao list bele jaspise ili nežne breze prolećne, čista ljudska dušica, beskrajna stapa nadanja i slućenja pravedne pobeđe. I tako, muzika, koja je samo ton, i pokatkad jedva nešto poetskog stiha uz njega, evocira i asociira svu nepreglednu imovinu čovekovu: njegov ponos, njegovu žrtvu, njegovu samopregledno predavanje budućnosti, istoriji, možda i onoj ograničenoj, ljudskoj „večnosti“.

Drugi granitni stub sovjetskog muzičkog izraza sveljudske tegobe i muke, sveljudske krasote i nadahnutosti, za mene je, oduvek, bio mladi drug Prokofjeva, Sostakovič. O njemu će mnogi reći da je satelit, podražavalac, jezički korisnik neoklasicizma Prokofjeva. Ali ja bih da vas potsetim na slušanje Hajdnovog entuzijazma Mocartovim, mladalačkim izumima, na činjenicu da je stari majstor kla-

sicizma svesrdno prihvatio otkrića jednog mladića, da je veteran predbetovenske muzike nazreo smisao melodijske linije Mocartove, i da se ništa nije libio da pronalazak mladega usvoji i upotrebi za veliku pesmu o istini čovekovog postojanja. Sostakovič je, međutim, mladi od Prokofjeva, i kada je on dohvatio i prihvatio neoklasicističku jezičku fakturu starijeg majstora, to je bilo zato da bi se otkrili ponori duševnosti i sapatništva jednog sveta koji u starom nalaz, novo, u prošlom — savremeno. U sedmoj tzv. „Lenjingradskoj simfoniji“ svojoj, Sostakovič ostvaruje prvu temu prvog stava savsim u već postavljenim pronađenim mu-strama muzičko-jezičkog izraza. Ali tu, u toj temi, u tom oporo suhom i trezvenom melodijskom nacrtu predratne istorije zemlje koja ga je odnjihala i podigla (iako ga je, dočimje, toliko puta i kaštigovala), Sostakovič prvi put — da, ja ću se usuditi da kažem: prvi put u istoriji ljudske ispovedi sredstvima muzičkog jezika — ostvaruje jednu osobenu, trezvenu, pronicljivu i oštroumno dalekovidu brižnost, slobodnu od straha i panike, emancipovanu od svakojakog romantičarskog plača i poraženog greanja. Ja ne pominjem strašni marš bitke, boja, ljutog rvanja sa osvajačem, poznatiji

popularniji odeljak Sostakovičeve simfonije, nego bih da potsetim jedino baš na tu prvu, neutralno mediativnu, trezvenu temu, na ono što je u njoj slika i prilika jednog sveta koji dotada nije postojao a koji će, otada, postati i biti novi činilac svetskog duha: baš socijalistički varijetet uma i srca sveta, koji se teško ali sigurno rađa i dolazi na pozornicu svetske istorije.

I eto, po mostu, podignutom na ta dva granitna stuba sovjetske muzičke misli i plamene, plemenite osećajnosti, ja u ovoj prilici proslave Oktobarske revolucije, čisto muzičarski i ljudski hodam, hodam.

Rubens: Velika Tiberijska kamcija

KNJIGA O JESENJINU...

Nastavak sa 3 strane

Dunkan i veoma mlad tragično završio svoj život... Ovi i mnogi drugi aspekti teme — a među njima Jesenjinov odnos prema zbivanjima, Jesenjinovo osećanje stvarnosti u prelomnom vremenu, Jesenjinov imazizam itd. — tražili su od pisca kako erudiciju, tako i sposobnost da sve aspekte prikaže u međusobnoj psihološkoj povezanosti. Da je u Pešičevoj knjizi prevagnuo lik pesnika — boema, ili portre rjazanskog seljaka, ili zahvat u imazistički period Jesenjinovog stvaranja, bila bi to nepotpuna i jednostrana knjiga koja bi svakako nastrela pomisao o neophodnosti produbljenijeg, boljeg tumačenja. Međutim, Pešić je izbegao zamke svoje teme na jedino-moguć i o-

pravdan način: tumačio je etape Jesenjinovog puta kroz život i stvaranje u svetlosti novih, tek nastalih momenata i stanja, a isto tako — iz retrospektive, objašnjavajući ova ili ona ostvarenja proslavljenog liričara (a i njegovo držanje) nizom socijalnih i psiholoških uzroka vezanih za njegovo detinjstvo i ranu mladost.

Medu najuspelija mesta knjige spada razvijena i interesantna analiza imazizma, tj. teorije reči — slike, kao i osvrt na ulogu imazističkog opredeljenja u stvaralaštvu Jesenjina, velikog majstora lirskog slikanja i metafore. Zamišljena kao delo o pesnikovom životu, stvaralaštvu i ljubavi, Pešičeva knjiga sadrži i posebno poglavlje o Isidoru Dun-

Lav Zaharov

Lija ERENBURG

U sakačetu

Sokače. Škripi sneg. Idu zagrljeni. Pucaju, eto... A njima svejedno. Ljube se, silvaju dva daha ujedno pred uzdrhtalim usnama. I smrt korača razjareno, tu je već! za uglom! blizu! kraj njih! A čovek grli voljenu devojkicu i govori joj reči tako stare: „O, draga moja! Najmilija!“ Pucaju. Oni se tiskaju međ sobom. Šta su pred smrću pregrade naše? Čak ni ona umeti neće da rastavi slabačke ruke! Bože! zimi se ne nalazi sveće, nit se susreću izdanci trave — a, eto, ljudi mogu da vole i pred očima te smrti same! Zanihaće se, možda, za trenut, ko da su na ledu okliznuli se, al' isto tako grleć se nežno oni će doći i pred Tebe. Sad samo, valjda, molit se treba, il' možda, samo plakati tiho... Al', bože, zašto ne oprostiti Voljenima?

1918

(Preveo M. M. Pešić)

RAZVOJ NAUČNE MISLI

Svakog dana i sve više, nauka, posmatrajući u najširem smislu, uzima sve većeg maha. Rezultati pojedinih naučnih istraživanja imaju univerzalan značaj i u izvesnim svojim razvojnim stadijumima vrše materijalnu revoluciju u svetu, ili iz osnova menjaju dotadnji pogled na svet i prirodu. Po mišljenju Engelsa, poznavanje uzajamnih procesa u prirodi krenulo je gigantskim koracima blagoreći trima velikim otkrićima: prvo, otkriću željeze; drugo, otkriću preobraćanja energije; i treće, dokazima Darvinovim, da su se svi organizmi, uključujući tu i čoveka, javili posle dugog procesa razvika iz prvobitno jednocelulskih organizama. A docniji naučnici su utvrdili, da su ti organizmi postali iz protoplazme ili belančevine, a ona proizšla hemiskim putem iz neorganske prirode.

A šta da se kaže tek danas posle epohalnih otkrića u oblasti nuklearne fizike, razbijanja atoma, odašiljanja Zemljinog satelita, zatim u oblasti biologije, tehnike i ostalih egzotičnih i primenjenih nauka. Rezultati su ogromni, posledice gotovo nedogledne. Nekadnja maštavanja postala su danas stvarnost i sa ovih postulata ljudska misao prodire daleko unapred, i razotkriva nove horizonte saznanja.

A radi se na svima stranama i angažovan je ogroman broj ljudi, naučnika i tehničara. Ono što je u nekim oblastima nauke bilo aktuelno pre četiri ili pet godina, sada je već prevaziđeno i zastarelo. Materijalna sredstva se ne žale. Prema podacima iz knjige „Radar“ od P. Davida (Pariz), ukupni izdaci na istraživanje radara i serijskoj izradi radarskih instalacija u vremenu od 1941—1945 g. iznosili su sedam i po milijardi dolara u Sjedinjenim Američkim Državama, i jednu milijardu funti sterlinga u Velikoj Britaniji. Usto, Amerikanci su za dve atomske bombe, koliko su svega imali u toku leta 1945 god., utrošili 2 milijarde dolara. Za izbacivanje prvog Zemljinog satelita utrošeno je toliko novca, da ta suma u našim relacijama prelazi u astronomske cifre. U vezi sa tim razgranjavaju se i ostale nauke, zalaze jedna u drugu i pozitivni rezultati u jednoj grani nauke povlače korenite reforme u nekim drugim. Radioaktivni ugljenik, naprimer, izmenio je iz osnova dosadanj shvatanje o fotosintezi u biljaka i stvaranju organskih materija u njima. Isto je to i sa fizikom, hemijom i svim ostalim prirodnim naukama, uključujući tu i tehničke.

Još od najdavnijih vremena kod ljudi se javljala težnja za ispitivanjem prirodnih fenomena i u granicama svojih mogućnosti objašnjavali su pojedine pojave. Iako naučno, ti prvi počeci bili su vrlo smeli, jer su se suprotstavljali idealističkom shvatanju o prirodi. Među ovim prvim pionirima ističu se predstavnici stare grčke škole, kao što su Tales, Anaksimander, Demokrit, Aristotel, Heraklit i mnogi drugi.

Ali taj naivni materijalizam nije se mogao održati. Niski nivo socijalnog društva u feudalnom poretku uslovljavao je takođe i niski nivo

nauke. U to vreme nauka je bila dužna da služi veličanju službe božje i niko se nije smeo usuditi da izloži neko svoje mišljenje, koje bi se kosilo sa stavovima u svetom pismu.

Ali razvićem nauke i tehnike u 17 i 18 veku stvoreno je pogodno tle za tumačenje prirodnih pojava na razvojni i materijalistički način. Krajem 18 počinje pravi preovrat u nauci. Socijalno-ekonomska osnovica toga prevrata bila je bitna promena društvenog načina proizvodnje, koja je izvršena krajem 18 veka. Buržoaska revolucija u Engleskoj i Francuskoj utvrdile su vladavinu novog kapitalističkog načina proizvodnje. Nastupila je epoha industrijskog kapitalizma.

Stevan JAKOVLJEVIĆ

U tom vremenu učinjena su velika otkrića na polju fizike, astronomije i hemije. Usto, razvile su se i tehničke nauke, koje su ubrale kvantitativni razvoj do prelaska u novi kvalitet, a što je ubralo akumulaciju kapitala i još više zaostriilo klasne odnose u društvu. Pored ostalih nauka razvila se i geologija kao samostalna nauka, jer su potrebe industrije naterale ljude da vade rude, kameni uglj i da prodiru u sve veću dubinu Zemlje. Napoređo sa geologijom razvila se još jedna nauka — paleontologija, koja se bavila izučavanjem fosilnih ostataka, koji su nađeni u različitim slojevima zemlje. To je omogućilo da se dobije približna slika istorije razvika biljnog i životinjskog sveta od najprostijih organizama, pa do složenijih i savršenijih.

Naročito veliku ulogu u obrazovanju novog pogleda na razvika organskog sveta izvršila je Darvinova teorija. Ona je odbacila dotada ustaljeno gledište metafizike o nepromenljivosti organskog sveta. Pre mnogo i mnogo miliona godina na Zemlji je ponikao prvi organizam, ili više organizama na raznim stranama. Građa toga prvoga organizma morala je biti vrlo prosta i jednostavna. Darvinova teorija evolucije pokazala je na ogromnom čitljivom materijalu, da se savremen svet biljaka i životinja razvio iz tih iskonskih organizama dugotrajnom evolucijom vrsta, koje su jedna drugu smenjivale, i razvijale se od prostih i nižih formi ka složenijim i višim.

Za poslednjih 50 godina nauka je uzela veliki zamah i svakim danom daje nove rezultate, koji utiču znatno na standard pa i na dužinu trajanja života ljudi. To se jasno zapaža u istraživanjima na polju biologije i medicine. Dok se u Starom veku srednja vrednost života ljudi kretala oko 25 godina (što znači, da su ljudi počinjali stariti posle 30 ili 35 godina), ova vrednost se postepeno povećavala, da ona danas u nekim zemljama iznosi 65, pa i 70 godina. S obzirom na današnji standard ljudi i razvoj medicine, nije isključeno da se ova srednja vrednost još više poveća. Tim povodom francuski biolog Rostan

kaže, da će se u skoroj budućnosti pred mnoge narode postaviti problem, da li će krajnja granica službenja državi biti 65 godina, kada će ljudi još uvek biti u punoj intelektualnoj snazi, ili će se ta granica pomeriti još i više.

Kad govorimo o biologiji mislimo takođe i na poljoprivredu, gde se prinosi sa žitnih polja stalno povećavaju zahvaljujući naučnim istraživanjima na polju genetike i agrotehnike.

Ali ni na jednom polju neće biti izvršena tolika materijalna revolucija, kao što će to biti u oblasti nuklearne fizike. Ključni problem je rešen. Možemo biti ponosni što je na tom polju i jedan od naših ljudi, i to Pavle Savić, dao početni i znatan doprinos. Razbijanje atoma je danas već stvarnost. Sama ta činjenica otvara široke i nedogledne mogućnosti na svima poljima naučnih istraživanja, a što će u mnogome doprineti unapređenju i našeg ličnog, a i društvenog života.

Zbog kratkoće prostora nemoguće je zalaziti u sve oblasti naučnih istraživanja, koja daju veliki doprinos svetskoj kulturi i civilizaciji. Ali kada se baci samo letimičan pogled na razvojne puteve nauke od najdavnijih vremena, pa do danas, mogu se lako izvesti sledeći zaključci.

U Srednjem veku nauka je gušena od sholastike („sluškinja religije“ — kako su je nazivali). Ali docnije, kada se počeo razvijati kapital, od nauke je traženo da daje tačne odgovore. Iako su tada mogućnosti za naučni rad bile mnogo veće, ipak, rad na naučnim istraživanjima ostao je u većini slučajeva monopol jedne klase, a u pojedinim oblastima, naročito u biologiji, izvesna shvatanja bila su začinjena idealističkim primesama.

Ali tek u socijalističkom poretku nauka je postala dostupna širokim narodnim slojevima. Svakodnevnim izveštajima govore o naglom razvoju naučnih krugova u SSSR, nasuprot Americi, koja i pored sveg bogatstva zaostaje sve više. Ali ne idimo tako daleko. Broj naučnih radnika i mladih kadrova u Jugoslaviji, kao i sve veći broj studenata na našim fakultetima, premaša daleko onaj predratni nivo.

Prirodne i tehničke nauke koje se predaju u socijalističkim zemljama oslobođene su metafizičkih zabluda i idealističkog pogleda na svet. Jer, po rečima Engelsa:

„Priroda je probni kamen dijalektike. Savremene prirodne nauke koje su za tu probu pružile bogat materijal, i svakim danom pružaju sve bogatiji materijal, semim tim dokazale su, da se u prirodi na kraju krajeva sve odigrava dijalektički, a ne metafizički, da se ona ne kreće većito u jednome krugu koji se stalno iznova obnavlja, već doživljuje stvarnu istoriju...“

Na osnovu ovoga nije teško shvatiti, kakav ogroman značaj ima prenošenje stavova dijalektičko-materijalističkog metoda na izučavanje društvenog života i na izučavanje razvoja istorije ljudskog društva.

Sovjetski veštački satelit pobudio je veliko interesovanje u celom svetu. U Moskvi je na javnim mestima organizovano demonstriranje i objašnjavanje funkcije i kruženja satelita

Povodom stogodišnjice rođenja K. E. Ciolkovskog

„Čovečanstvo neće večno ostati na Zemlji...“

Pre nešto više od pola veka znameniti ruski naučnik i pronalazač Konstantin Eduardovič Ciolkovski postavio je teoriju kretanja reaktivnih letelica, dokazujući tako mogućnost leta u kosmičko prostanstvo raketom.

Pitanje interplanetarnih letova odavno je privlačilo pažnju najvećih naučnika sveta. Široka primena vojnih barutnih raketa u prošlom veku potstakla je istraživača na razmišljanje o mogućnostima iskoriscavanja pogodnih tipova letelica uređaja za let čoveka. Mnogi od njih, a pre svega autor jedne od prvih smera reaktivnog letelice aparata, ruski revolucionar N. I. Kibaljič, gledali su u barutnim raketama prototip budućih reaktivnih brodova. Ali, za razvijanje tih ideja bile su neophodne strogo naučne osnove.

Oslanjajući se na zakone mehanike, K. E. Ciolkovski je prvi postavio teoriju leta rakete s proračunom izmena njene mase u procesu kretanja. Pošto je detaljno razradio uslove poletanja rakete i njenog povratka na Zemlju, Ciolkovski je svestrano ispitao uticaj otpora vazduha na kretanje rakete i označio neophodne rezerve goriva za savladavanje sile Zemljine težice i otpora njenog vazdušnog omotača. Naučnik je izradio i šemu tečnog reaktivnog pokretača, predložio reaktivnog pokretača, predložio da se raketom u bezvazdušnom prostoru upravlja pomoću gasnih krma i izneo niz drugih misli dragocenih za raketnu tehniku.

U potpunosti usamljenosti, bez ikakve podrške od strane carskih vlasti, pod uslovima preživog nevarovanja u njegove ideje, Ciolkovski je započeo upornu borbu za razvika astronautike — nauke o letu u svemiru. Radoznali duh pronalazača je već tada shvatao, da „čovečanstvo ne može većito osta-

ti na Zemlji, već će u potrazi za svetom i prostanstvom najpre plašljivo proviriti u predele atmosfere, a zatim osvojiti sve okolno prostanstvo“. Strašću pravog naučnika uporno i istrajno Ciolkovski je propagirao neophodnost razvika reaktivne tehnike. U godinama, kada se pojavio prvi avion, Ciolkovski je tvrdio da „posle ere aviona sa elisama, dolazi era reaktivnih aeroplana“.

Tek u naše vreme ta smela maštavanja dobila su priznanje i postala ostvarljiva. Teorija raketnog kretanja koju je postavio Ciolkovski poslužila je kao naučna osnova za razvika raketne tehnike, i savremene avijacije. Godine 1956 na linijama civilnog vazduhoplovstva vazdušne flote SSSR-a pojavili su se reaktivni putnički avioni „TU-104“, koje je izradio kolektiv sovjetskih aerokonstruktora pod rukovodstvom akademika A. N. Tupoljeva. A nekoliko meseci kasnije izraden je još savršeniji četvoro-motorni putnički avion „TU-110“. Kao što je poznato, u naše vreme najbrže reaktivne mašine razvijaju brzinu od 2.000 km na sat, a plafoin mnogih reaktivnih aviona prelazi 20 kilometara.

Značajni uspesi su takođe postignuti i u raketnoj tehnici. Još 1911 godine Konstantin Eduardovič Ciolkovski je pisao, da „od trenutka primene reaktivnih uređaja počinje nova, velika era u astronomiji“, kada će čovek moći „rukum da uzme kamen sa Meseca, da izgradi pokretne stanice u svemiru... da posmatra Mars sa rastojanja od nekoliko desetina kilometara, da se spusti na njegove satelite ili čak na samu njegovu površinu...“

K. E. Ciolkovski

I sada se približava dan kada će se maštanje Ciolkovskog sasvim ostvariti. Rakete za ispitivanje gornjih slojeva atmosfere već se penju na visine od stotinu kilometara. Zajedno sa njima šalju se i životinje koje naučnici koriste za ispitivanje delovanja razređenih slojeva atmosfere na organizme živih bića. Prvi korak na putu u kosmos je već učinjen — sa Zemlje je poleteo prvi veštački satelit.

Ceo život ovog velikog pronalazača bio je goruća želja da „svojom radom čovečanstvo pogurne malo napred“. I sada, dok srebrnaste reaktivne mašine lete iznad naših glava nadzvučnim brzinama i dok prvi „veštački mesec“ kruži oko naše planete, mi sa osećanjem dubokog poštovanja izgovaramo ime Konstantina Eduardoviča Ciolkovskog — čoveka, koji je ceo svoj život posvetio razvoju aeronautike i reaktivne tehnike.

J. A. Merkulov

HIRURŠKO LEČENJE SRČANIH OBOLJENJA

Od ogromnog značaja za mnoge srčane bolesnike, od kojih samo u Americi svake godine umire 800.000, jeste operacija koja je nedavno usavršena u Italiji, a koja daje novu snagu obolelim srcima. Tehnički jednostavnija i bezopasnija nego operacija slepog creva, ova se operacija može izvršiti za manje od 30 minuta i to čak samo sa lokalnom anestezijom.

Za jedan dan srce odraslog čoveka ispumpa kroz telo oko 15 toni krvi. Samo jedan mali deo te krvi zadržava se da hrani srce i da zadovolji njegove energetske potrebe. Za tu svrhu srce ima svoj nezavisni cirkulacioni sistem — koronarne arterije. Većina srčanih oboljenja potiče od zadržavanja tih važnih arterija. One se sa godinama obično sužavaju, postaju neelastične i začepljuju se naslagama. Može se desiti da se grana koronarnog arterijskog sistema začepi pokretnim čepom — koronarne tromboze. Kad se dogodi tako nešto, srce je u opasnosti. Bolovi koji to prate vaju vaju su gladnog srca za više hrane.

Mnogi poznati hirurzi borili su se sa problemom kako da dovedu više krvi u oslabela srca. Vršili su

mnoge složene i opasne operacije. Ali, u većini slučajeva, samo bolesnici sa dobrom kondicijom mogli su da izdrže ove drastične, hirurške poduhvate. Međutim, kod ove nove operacije, bolesnikove godine nisu ograničavajući faktor, čak se moglo pomoći i u beznačajnim slučajevima. Ova operacija je vršena na bolesnicima od 82 godine kao i na onima koji su još bili u šoku od jakih srčanih napada 48 časova pre toga.

Istorija ovog poduhvata počinje 1939 godine u Đenovi radom škromnog lekara dr Davida Fieskija. Studirajući zamršenost krvnih sudova koji hrane srce, on se naročito zainteresovao za dve unutrašnje arterije dojke, koje idu nadole sredinom grudnog koša. On je bio siguran da postoji veza između arterija dojki i koronarnih arterija.

Ako takva veza postoji, zar se priliv krvi u srce ne može povećati podvezivanjem arterija dojki? Zar neće krv, koja više ne može da teče nadole kroz te arterije, ići natrag u srce i snabdevati ga veškom količinom krvi? Za Fieskija je to bila „prosta stvar hidraulike“. Šta se tiče područja koja normalno ishranjuju arterije dojki, kol-

čina krvi za područja grudnog koša je tako velika da cirkulaciju mogu da preuzmu drugi krvni sudovi.

Fieski je proveravao svoju teoriju na leševima na Medicinskom fakultetu u Đenovi. Pošto je podvezao arterije dojki, ubrizgao je vezne boje pod pritiskom, iznad podvezanog mesta. I zaista, boje su se uskoro pojavile u srčanim arterijama. Kad je ubrizgao radioaktivne supstance, rentgenski snimci su jasno pokazivali da se one vraćaju u srce.

Posle tih opita Fieski je počeo da nagovara hirurge da njegovu teoriju provere na bolesnicima. Isprva medicinske veličine nisu imale vremena za njega. Ali, najzad, posle dve godine dva hirurga su se složila da pokušaju operaciju na bolesniku kome je, prema ranijem iskustvu, ostajalo još nekoliko meseci života.

Bolesnik je imao duga šerđu slabijih srčanih napada i skoro stalne bolove. Posle operacije svi su simptomi iščezli. Nije bilo bolova ni teškog disanja. Fieski je objavio članak u kome je izneo rezultate. To je bilo 1942 godine. Nijedan hirurg ga nije slušao. Drugi svetski

rat je svima bio glavna briga. Fieskijevo prosto rezonovanje i rezultati postignuti na jednom bolesniku stavljeni su na stranu i zaboravljeni — da budu otkriveni tek posle njegove smrti 1952 godine.

Godine 1953 dr Marko Batecati, pomoćnik šefa Hirurške klinike na Univerzitetu u Đenovi, prilikom istraživanja na problemu koronarne cirkulacije, naišao je na Fieskijev rad. On ga nije ostavio kao ostali. Zajedno sa asistentom dr Albertom Taljaferom Batecati je ponovio Fieskijeve eksperimente i našao, kad se arterije dojke jednom podvezu, da krv stvarno ide da obezbedi ishranu srca. Da bi procenili količinu ove krvi, ova dva mlada hirurga su napravila jedan eksperiment. Kod psa se može izazvati srčani napad katastrofalnih razmera, ako se podvezu jedna od dve koronarne arterije. Sa takvom smanjenom količinom krvi životinja je ostavljena samo sa polovinom srca i smrt može da se očekuje za jedan sat ili malo više. Ali ako u isto vreme podvezemo arterije dojki? — pitao se Batecati.

Ova dva lekara su bili nad „pacijentom“ — psom koji je trebalo da bude mrtav posle jednog sata; međutim, prošao je ceo dan a pas je bio živ, a zatim i drugi i treći dan. Sad je već pas bio na nogama, zanošao se istina, ali ipak živ. Opet je jasno pokazivao da su podvezane arterije dojki bogato snabdevale oslabljeno srce krvlju. Izvršili su više opita i najzad pre-

šli iz laboratorije u operacionu salu.

Decembra 1954 godine imali su bolesnika, 61 god. starog tesara, koji je izvesno vreme bio bolestan, patio od visokog krvnog pritiska i zakrečavanja arterija. Četiri meseca pre toga, posle jednog jakog srčanog napada, ostao je bez posla. Disanje mu je bilo teško, a stalni bolovi u oblasti srca postali su vrlo jaki rri najmanjem naporu. Dva dana po operaciji već je ustao i setao po sobi. Bol je kao čudom nestao, a disanje se popravilo. Petog dana je otišao kući. Uskoro je opet počeo da radi.

Deset dana kasnije ova ekipa lekara je ponovila istu operaciju, ovog puta na 59 god. starom radniku koji je bolovao od angine pectoris. „Odmah po operaciji“, hirurzi su zabeležili: „pacijent se osećao dobro“. Izgledi za život ova dva pacijenta mogli su se ograničiti na nekoliko meseci. Danas su obojica živi, zdravi i bez bolova.

Do novembra 1955 g. Batecati i Taljafero izvršili su 100 operacija u Đenovi. Zatim su prešli na Univerzitet u Torinu, gde su za godinu dana izvršili još 50 operacija.

Nedavno sam na Univerzitetu u Parmi, gde je Batecati šef Hirurške klinike, a Taljafero njegov asistent, prisustvovao ovoj operaciji. Na stolu je bila domaćica stara 54 godine, pod vrlo lakom anestezijom, jedva uspavana. U 1,10 načinjen je rezrez od 5 cm, s desne

strane grudne kosti, između drugog i trećeg rebra, 2 do 5 sm. ispod površine mala, bela arterija desne dojke izdvojena je i podvezana crnom svilom na dva mesta. Do 1,22 rana je zatvorena i napravljena druga s desne strane. Do 1,54 bila je podvezana i arterija leve dojke, rana zatvorena i operacija završena. Posle dva dana bolesnica je ustala, a posle tri dana otišla je kući. „Osećam se kao da mi je kamen skinut s grudi“, rekla je.

Lekari koji imaju iskustva sa ovim operacijama veruju, ako se njihova vrednost dokaže u ozbiljnim slučajevima kroz dugi period, da one mogu postati stalna način lečenja srčanih napada. Dr Glaver primećuje: „Veruje se da ova operacija može da pruži znatnu zaštitu bolesnicima sa koronarnom trombozom. Ako se to obistini, to će im omogućiti da vode normalnij život“.

Ma kako mnogo obećavala, ova nova vrsta operacije, nailažava dr Batecati, „ne može da obnovi staro ružičasto srce. Ona ne isključuje potrebu za lečenjem koje je dokazalo svoju vrednost kod koronarnih oboljenja. Ona može da učini samo jedno: da omouči bolju ishranu zdravih delova srčanog mišića koji su još ostali“. Biće potrebno bar još dva godine pa da se ova operacija pravilno oceni. Ali i Batecati i Taljafero veruju da će ovaj način postati prekretnica u hirurģiji, ako dosad dobiveni rezultati potvrde iskustva.

FILM

SNAGA IZRAZA

Nastavak sa 9 strane
magle, odvojen od garavah radionica i fabrika, od bednih ralica i od beskrajnih blatnjavih puteva Rusije — postali objekat pred kamerom da potom, oživljeni drhtajem montaže novog tipa, budu armatura nove umetnosti, natopljene patetikom istoriskog čovekovog čina iz koga se rodio, razgolitivi se, najzad.

U toku svog trijumfovania koji se prostire nešto preko jedne decenije, sovjetska kinematografija je zadržala tu opštu karakteristiku, tako da snaga izraza i dah jednog osobenog gledanja dominiraju delima Ajzenštajna, Pudovkina i Dovženka, tom „avangardom“ nove

kinematografske „škole“, tako i pojedinih filmovima Trauberga, Kozincova, braće Vasiljev, Rajzmana, Dzigana, Jutkeviča, Eka, Don-skog itd., iako su u njenom trajanju mnogobrojne okolnosti tehničke (uvodenje zvuka, insistiranje na pozorišnoj dramaturgiji, forsiranje glumca-kreatora i dr.), i političke prirode (nakalemljena parolaška tendencioznost u pozim filmovima) uticale da izvesnim delima logična struktura kreativnog osvaja-nja objektivnosti bude zamenjena fabuliziranjem. No uprkos tog devolutivnog razvoja forme, i pored jednostranosti koja se ogleda u istoj „filozofiji reagovanja“ (što u literaturi ne beše slučaj jer Plj-

Velika revolucija

Veliki nemici

Jedno doba naprečac menja svoj izgled i smisao. Društvo ruši, gradi, traži, podrhtava. Vrhunac dinamike i pokreta, radosti i tragedija, stalnog, brzog grandioznog menjanja. Pokret... Menjanja... Erzina... Sve se to odvija pred očima ljudi koji su učesnici burnih događaja. Mnogi osećaju da su ta zbivanja jedinstvena, kako istorijski tako i po tome što su odraz najdubljih ljudskih težnji. Treba li, onda, te događaje umetnički uobličiti ne samo kao istorijski dokument, već još više kao sliku jednog vulkansko izliva čovekovih strasti, stremljenja, hrabrosti, podlaštva i čovečnosti? Koje će umetničko izražajno sredstvo najbolje da fiksira taj važan i otsudan istorijski trenutak? Ko će najvernije da ga odrazi u njegovim spoljašnjim manifestacijama, ko će najcelishodnije da otkrije njegovu suštinu — njegov pokret, dinamiku i brzinu? Slikarstvo? Literatura? Muzika? Pozorište? Nije se trebalo mnogo pitati i nije trebalo dugo čekati. Film je bio spreman — „veliki nemici“ i svevišće „kino oko“ — kinematograf je bio spreman da odrazi duh jedne revolucije. Prodro je u splet tih dinamičnih zbivanja, uklopio se u ritam koji mu je bio blizak, i pojurio je brzinom koju je samo mašina mogla da dostigne. Retko su se kada umetnički medijum i predmet njegove obrade u tolikoj meri složili po svojim spoljašnjim i unutrašnjim karakteristikama. I retko su se kada našli stvaraoci koji su bili istovremeno i oduševljeni učesnici dramatičnog zbivanja i znalaci ljubitelji izražajnog sredstva pomoću koga su hteli da ovekoveče svoje doba. Sastali su se: novo doba i nova umetnost, velika revolucija i veliki stvaraoci!

Ako želimo da nabrojimo umetnike koji su stvorili značajna umetnička dela o Oktobarskoj revoluciji u Rusiji, onda su to, u prvom redu, filmski reditelji Ajzenštajn, Pudovkin, Dovženko, Džiga Vertov, braća Vasiljev i drugi koji su dali značajne filmove o burnim događajima 1918 i o postrevolucionarnom razviku sovjetskog društva. Ali, u svojim delima ovi reditelji nisu dali samo veran dokument o zbivanju u jednom istoriskom trenutku — to za umetnost nije nikada dovoljno — već su uspeali da izraze unutrašnju dinamiku, smisao i emotivni napon tog zbivanja, stvorivši umetnička dela koja i danas deluju na oledaće. Njihovi filmovi su postigli najviše što kinematograf može da pruži reditelju: autentično delovanje snimljenog događaja i emotivno-intelektualno bogatstvo filmske slike koja ima daleko šire metaforično značenje od konkretne radnje koju prikazuje. Da bi to postigli, oni su morali ne samo poznavati specifičnosti filmskog načina izražavanja, već su ga morali koristiti da otkriju istinu i suštinu koju su uspeali da sagledaju u kovitlacu burnih događaja. Zato se kao manjina filmovima ne može pripisati što su propagandni, jer se tu propaganda izjednačila sa onim što je predstavljalo esenciju i humanost revolucije. Kroz filmsku sliku je izrečena istina o jednom burnom, herojskom dobu, istina prijetna i neprijatna, ali bitna istina koja će snagom svoje verodostojnosti i svojim životnim naponom delovati na ljude svih vremena. Film je timo dokazao da može i ne mora biti efemeran ako uspe da na svoj vlastiti način izrazi istinu i suštinu nekog fenomena u životu i prirodi. Snaga te istine i suštine će delovati na ljude unatoč spoljašnjoj krizi koja je, razvojem teh-

nike i estetike filma, prevaziđena. Ni jedan film ne prikazuje snažnije revolucionarnu pobunu od „Oklopnjake Potemkin“ i „Oktobra“.

Veliku revoluciju i Velikog nemog je karakterisala dinamičnost. Tu su se oni zblížili i pomogli jedno drugom. Ali, ne samo spoljašnja dinamika, već i njen unutarnji sklop koji je bio pokretač svih spoljašnjih vidova događaja. Trebalo je to unutarnje kretanje otkriti na platnu za koje se smatralo da može jedino da reprodukuje spoljašnju formu stvari. Ako se to postigne, onda je film odrazio suštinu Revolucije. Ajzenštajn

„Film smatram zabavom bez sadržine, nekorisnim i često veoma škodljivom“.

Car Nikoľ II

„Film je za nas najvažnija od svih umetnosti“.

Lenjin

„Film treba da odrazi rusku stvarnost u svim njenim mnogobrojnim aspektima; filmom treba prikazati ruski život kakav on jeste, a nikako izmisliti artifičijelne sličee“.

Tolstoj

je to uspeo. On je na platno preneo tragediju i patnje jednog mučenog i izrabljivanog naroda. Heroizam jedne veličanstvene, zanosne borbe protiv tlačitelja, oduševljena stremljenja pobiđioca ka novom životu. Slike su odgovarale vernosti dokumenta, a njihov spoj, redosled i brzina smenivanja — unutarnjoj dinamici događaja koji su se odigrali na platnu. Čas su munjevitom brzinom jurili pred očima gledalaca i smenjivali se u detaljima ogromnih razmera (napad na Zimski dvorac), a čas su se beskonačno produžavali, ponavljali u dugim farovima, razvlačili, tako da je izgledalo da im nema kraja (Odeske stepenice i bežanje preko njih).

Unutrašnje previranje na pragu Revolucije nije uvek imalo karakter dinamične spoljašnje akcije. Nekada ga je obeležavala prividna spoljašnja mirnoća i jednoličnost zbivanja ispod koga se osećalo bujanje nemira, nezadovoljstva i spremnosti da se sruši carsko samodržavlje. I to je film uspeo da izrazi. Pudovkin je taj unutarnji nemir i napon predrevolucionog vremena izrazio u filmovima „Mati“, „Kraj Sankt Peterburga“ i „Bura nad Azijom“. Gotovo je neverovatno kako iz tih filmskih kadrova izbija emotivnost koja daje poetsku notu čak i onim kadrovima koji bez ulepšavanja prikazuju užase rata i krvave obračune za vreme Revolucije. Prenapregnuta atmosfera našla je svoj izraz u dugim kadrovima filma „Mati“, a revolucionarni zanos u dinamičnoj montaži scena pobune u „Peterburgu“.

Neminovna bezobzirnost Revolucije izazvala je setnu patnju u „pesniku filmskog ekrana“ Dovženku koji je u svojim filmovima izrazio ljubav prema rodnoj Ukrajini, „demaskirajući reakcionarni

šovinizam nasuprot revolucionarnom bardu — radničkoj klasi“ („Arsenal“), slikajući preobražaj sela „i preobražaj svesti običnih ljudi“ („Zemlja“), alegoriški sjeđinjujući „revolucionarnu prošlost i sadašnjost zemlje koja menja svoje lice“ („Zvenigora“). — da se izrazimo rečima samog reditelja. Njegova ljubav prema rodnoj gradili je tolika da je u svaki kadar unosio deo svoga srca; zato on nije mogao toliko da ih kida, secka, već je scene snimao u ogromnim blokovima koji su u svojoj unutrašnjosti i celini krili napon i lepotu. Nasuprot poetskoj emotivnosti Dovženka, stoji Džiga Vertov sa svojim prodornim „kino okom“ koje će registrovati burne događaje u vidu autentičnih dokumenata. On je s kamerom kao s puškom u ruci prošao kroz poprišta Revolucije, a docnije i kroz

pakao Drugog svetskog rata. U razdoblju između ta dva sudbonosna okršaja Vertov je stvorio bezbroj dokumenata o postrevolucionarnom razvoju šestog dela sveta. Objektivom kamere on je hvatao detalje iz kovitlaca događaja, i ponovnim spajanjem davao im, s jedne strane adekvatan ritam, a sa druge, novu „osmišljenu celinu“. Zato su dokumenti o Revoluciji Džige Vertova autentični po svojoj suštini, a artistički po svojoj kompoziciji koja je predstavljala prvi element estetike Velikog nemog.

Film može i treba u najvećoj meri da odražava ritam svoga vremena. Sve se ostalo u njemu može deformirati, ali jedino suštinski pogodan ritam uspeva da ga čvrsto veže za određeno vreme. A film bez veze sa dotičnim vremenom je bezvredan. Slavni ruski reditelji su ovaplotili na ekranu

pravi ritam svoga doba i pomogli da se film iz tog perioda s razlogom nazove Veliki nemici.

Vladimir Petrić

POLEMIKA: „POP CIRA I POP SPIRA“

Sutra bi bilo prekasno

Ohrabrujući je podatak koji je diskutija, zametnuta oko „Pop Cira i pop Spira“, iznela na svetlost dana. Koplja se više ne lome oko praznih iluzija: u kolikoj je meri Sremčev roman prenet verno na filmsko platno, i koliko je njegov literarni integritet ostao nedirnut. To je bila donedavna vrsta razgovora koja je kao čistu posledicu imala rođenje novih zabluda, nimalo nevinih.

U sadašnjim objašnjenjima oko „Pop Cira i pop Spira“, koja nisu počela u „Književnim novinama“, a, treba se nadati, koja se tu neće ni završiti, prevladava jedan drugi i očigledno zreliji trenutak. Ma kakav lik on imao sada, ma koliko jasan i otvoren bio, u sadašnjem obliku on je posledica samo jedne stvari: došlo je vreme da film bude nazvano ono što je stvarno film — što istovremeno znači da je pozorištu i literaturi na filmu objavljen rat. Izvesno je da ni jednog časa ne treba sumnjati kako će se ovaj sukob završiti.

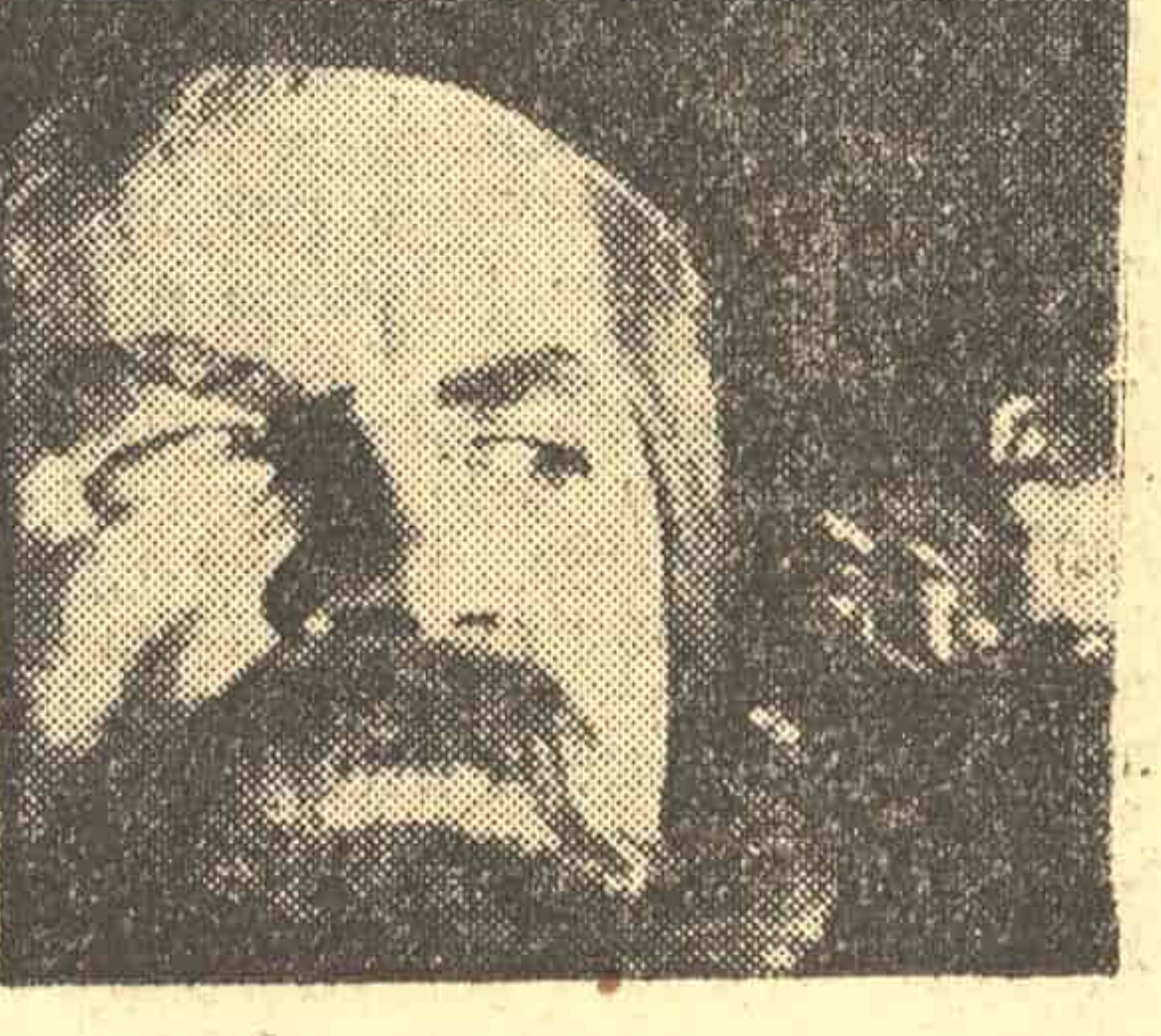
Imam dovoljno razloga da odustanem od navođenja uzroka koji su doveli do raznobojnih mišljenja čak i u okviru jedne koncepcije. Ali, važnija od svih „stranačkih“ razdora, jeste činjenica da stranke postoje, i da, šta više, postoje jaki razlozi za njihovu egzistenciju. Pri državam sebi pravo da, u trenutku većeg raspolaganja prostorom, izreknem o tome preciznije reči.

Podela je izvršena, pravedna podela, i ostaje nam sada da se priklonim jednoj od dveju strana. Opređenje koje je izvršio Dušan Stejanović u prošlom broju „Književnih novina“, u pledoaeju „Zanat“ je zlatan“, pripada krajnosti jedne strane gledanja. Sigurno je da će ideje koje on zastupa odneti prevagu jednog dana, ali ovog puta predmet njegovog demonstriranja izgleda da nije srećno izabran. Obarajući se neočekivanom žestinom na jedan film koji nosi sedam nagrada (bezrazložno dodeljenih, i po mom uverenju), i koje same sobom nešto kazuju, on se nije potrudio da za ličnu averziju prema oživljavanju pozorišta na filmu pronađe pravi izraz; njegov

metod pruža pre utisak da se radi o averziji prema autoru.

Navodim ovo samo stoga što znam da je savršeno besmisleno, i što sam siguran da ću usvojiti njegove argumente samostalno filma kada u pitanju bude drugo delo: „Samo ljudi“ ili „Naši se putevi razilaze“, naprimer. Istina je da Soja Jovanović, ne vodeći računa o ritmu u okviru scena (ne u okviru kadra) ostavlja svoju kameru nepokretnom, dopuštajući „petnaest glumačkih replika u opštem planu, a zatim tri, nimalo važnije, u krupnom“. Jedan je ovo od centralnih argumenata za potvrdu teze o njenom nedostatku „osećanja“ za film. Pomislimo samo za trenutak na Bauerov ili Šimatovićeve film, u kojima oni iz eksterijera prelaze na polusrednji plan bez vidljivih razloga (u unutrašnjoj ili spoljnoj dramatici, ili bilo čemu drugom), ili ostavljaju svo je ličnosti u opštem planu da se u toku petnaestak minuta siri izgovaraju?

Od „Pop Cira i pop Spira“ stvorena je burleska, a ona je bila prvi film uopšte. Dugo je godina Mak Senet stvarao urnebesne komedije ne mičući kameru s mesta — a otkrivanje moći ritma unutar kadrova i moći montaže (intelektualne, emotivne, zvučne ili bilo kakve druge) prepušteno je Ajzenštajnu, jer su to iziskivale njegove teme, njegov izraz, dakle, koji je za te teme morao pronaći. Ovde, pravetice humor, grotesku, Soja Jovanović mogla je ostati hladna, racionalna, uzdržana čak; ona nije imala potrebe da traži i nađe izraz i toninu, i emotivnost, koje je Po-

gačić, naprimer, morao pronaći za svoj film.

Ono što je Soja Jovanović pružila pripada drugom vremenu, vremenu koje nije naše: ona je komediju pravila u stilu njenog početka, ne pridodajući joj ništa što bi bilo nalik na novo bogatstvo. To ne mora biti bez šarma, iako je tu njena zabluda — ne u nepoznavanju filmskog zanata. Činjenica je da ona ne poseduje filmsko iskustvo, i zaista ne znam da li će ga ore ikada steći u onom smislu u kome to Dušan Stojanović navodi. Nisam siguran, pre svega, ni da joj je to potrebno. Istina je da je ona pozorišni reditelj, i da s takvim iskustvom i koncepcijama dolazi na film — ali šta bi se uopšte dobilo pronalazenjem veštaka koji poseduje golo tehničko znanje bez ikakvog osećanja, pozorišnog ili filmskog? Svedoci smo, u današnjem svetskom filmu, cbostranih seoba (Elija Kazan, Džoša Logan, Lu-kino Viskonti, Marsel Panjoi), koje imaju samo plodonosne posledice. Nije to stoga što su pozorište i film bliski — tvrditi tako nešto danas bilo bi savršeno netačno — već stoga što je reč o ljudima koji su stvaraoci, a, što se mene lično tiče, stvaralac će i na filmu pronaći svoj izraz, ma otkuda došao. Neka mi stoga bude dozvoljeno da verujem u autora „Pop Cira i pop Spira“, upravo stoga što sam svedok brojnih promašaja u našem filmu, od ljudi koji ni jednog časa nisu bili opterećeni opsosijom pozorišta.

Tvrdim ponovo da nisam za pozorište na filmu: nije to zato što nizam pozorište, već što volim film. Važnije od ma čega drugog, u sadašnjoj fazi našeg filma, jeste dati stvaralački rezultat, makar on bio daleko od onoga što priželjkujemo. To naravno, nije budućnost, ali ako je Soja Jovanović pošlo za rukom da oživi duh jednog doba, jedan svet interesantan ne kao prošlost već kao groteskan prizor, moje je uverenje da joj to mora biti priznato sad, u sadašnjem času, jer o sutra možda bilo prekasno.

Žika Bogdanović

njanja, na ognju revolucije, mladi i nova i u formi i u sadržini, sovjetska kinematografija je u vrem svog trijumfa morala da predstavlja nešto veličanstveno i duboko sadržajno, što dotle ljudske oči ne behu videle. Umetnička vrednost njenih najkvalitativnijih ostvarenja nije predstavljala samo novinu; ona je značila konačno osvajanje pravog filmskog izraza i vrhunac jedne umetnosti koji nije nadmašen. Odatle ogromna sfera posrednog ili neposrednog uticaja tih dela čije radijacije ne jenjavaju ni danas.

Žika Pavlović

KNJIŽEVNE NOVINE

List za književnost, umetnost i društvena pitanja

Urednički odbor:
Oto Bihalji-Merin, Miloš L. Bandić, dr. Mihailo Marković, Peda Milosavljević, Dušan Matić, Tanasije Mladenović, M. Panić-Surep, Vicko Raspor, Ing. Rajko Tomović, Risto Tošović, Eli Fincl.

Urednici:
DUŠAN MATIĆ i TANASIJE MLADENOVIĆ

List izdaje Novinsko-izdavačko preduzeće „Kultura“, Beograd, M. Pijade 29. Redakcija: Francuska 7. tel. 21-000 tek. račun: 10 — K. B. 32 — 2 — 108

List izlazi svakog drugog petka. Pojedini broj Din. 30. Godišnja pretpata Din. 600, polugodišnja Din 300, za inostranstvo dvostruko

Tehničko-umetnička oprema
Dragomir Dimitrijević
Odgovorni urednik
Dušan Matić

Stampa „Glas“, Beograd, Vlaškovićeva 8.